

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

Iskolai évkönyveket (értesítőket, érdemsorozatok) keres az OPKM!

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) felbecsülhetetlen értékű különgyűjteményt gondoz iskolai évkönyvekből. Az iskolai évkönyvek – vagy régi nevükön iskolai értesítők – a nemzeti kulturális örökség részei. Kis példányszámban jelennek meg, így különösen fontos módszeres gyűjtésük, megőrzésük, hiszen a család-történetet, iskolatörténetet, neveléstörténetet, életutakat kutatók számára pótolhatatlan források. Több más intézmény is rendelkezik ilyen gyűjteménnyel, de az OPKM-é az egyik legnagyobb. Hiányok viszont így is vannak benne minden korszakból. Ezért kérjük a lakosság és az intézmények segítségét az állomány teljesebbé tételéhez.

Ha van a birtokában iskolai évkönyv, akkor kérjük, ellenőrizze le, hogy az OPKM állományában van-e! Ha nincs meg, akkor szívesen vesszük a felajánlást.

Az OPKM vállalja, hogy

- az állományából hiányzó műveket
  - állományba veszi,
  - tartósan megőrzi, nem selejtezi,
  - szakszerűen feldolgozza,
  - kutatók számára szolgáltatja,
- közzéteszi az adományozók névsorát (ha kéri/engedélyezik)

Egy évkönyvből két példányt őrzünk meg. A példányok ellenőrzésével kapcsolatban honlapunkon talál információkat: http://www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok_id=15

A keresésben szívesen segítünk:

- személyesen a könyvtár nyitvatartási idejében: K-P: 10.00-19.00, Szo: 10.00-14.00
- telefonon: 06-1-323-55-72 vagy 323-5553
- e-mailben: csillag.beata@opkm.hu
- a beazonosításhoz a következő információkat kérjük:
  - település
- iskola neve (vagy a borítón szereplő cím)
  - tanévek
- Segíti a beazonosítást a borító olvasható képminőségű fotója.

A példányokat várjuk

- Budapesten az OPKM-ben, 1089 Könyves Kálmán krt. 40. (Népliget, Tündérpalota)
  - Postacímünk: 1581 Bp., Pf. 14. (Utánvétellel semmiképpen ne küldjenek semmit!)
- egyéb szállítási lehetőségek Tolnai Józseffel egyeztetethetők: tolnai.jozsef@opkm.hu; 06-1-323-55-12

A példányba, a csomagba helyezzenek el információt az adományozó nevééről, elérhetőségéről!

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

27. évfolyam 8. szám

2018. augusztus

Tartalom

Könyvtárpolitika

Dancs Szabolcs: Kulturális identitás a könyvtárakban 3

Műbelykérdések

Németh Márton: A digitális könyvtárak, a digitális könyvtáros és
a jövő perspektívái 7

Konferenciák

Andrea Hrčková: A könyvtári weboldalak optimalizálása: főbb alapelvek,
sikeres projektek 18

Simon Krisztina: Ötletek egy könyvtárostanár tarisznyájába – gondolatok/ emlékek
a veszprémi vándorgyűlésről 26

História

Jáki László: Szárnypróbálgatások. Egy szombathelyi diáklap közel 100 éve 32

Olvasás

Bendéné Borsos Anikó: Lássuk az új könyveket! Vetélkedő diákoknak – szülői
a szülőknél 41

Könyv

Kovácsné Diós Emese et al.: Többszemszögű könyvajánló Piret Raud Tóbiás
és a 2.b című könyvéhez 47

Minárik Katalin: Tóbiás mint közös olvasmány 50

From the contents

- Szabolcs Dancs*: Cultural Identity in Libraries (3)
- Márton Németh*: Digital Libraries, Digital Librarian and Future Perspectives (7)
- Andrea Hrčková*: Increasing the Findability of Digital Heritage Documents by Using Search Engine Optimization Methods (18)

Cikkeink szerzői

Bendéné Borsos Anikó, könyvtárostánár, Kálvin Téri Általános Iskola, Püspökladány; *Dancs Szabolcs*, az OSZK főtanácsosa; *Andrea Hrčková*, óraadó, kutató, Pozsonyi Comenius Egyetem, Könyvtár- és Információtudományi Tanszék; *Jáki László*, neveléstörténész, bibliográfus, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum; *Kovácsné Diós Emese*, iskolai könyvtáros, Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola; *Minárik Katalin*, könyvtárostánár, Széchenyi István Gimnázium, Pécs; *Németh Márton*, az OSZK E-könyvtári Szolgáltatások Osztályának munkatársa; *Pásztorné Pálfi Judit*, pedagógus, Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola; *Simon Krisztina*, a budapesti József Attila Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskola könyvtárostánára, a Könyvtárostánárok Egyesületének elnöke; *Vass Réka*, 2/b osztályos tanuló, Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola; *Vassné Oroszi Anita*, szülő, Mikepércsi Hunyadi János Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton,
Szeifer Csaba, Venyigéné Makrányi Margit**

Szerkeszti:

Béres Judit

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói iv.

Lapunk megjelenését támogatta az

**Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap**

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Dancs Szabolcs

Kulturális identitás a könyvtárakban

Három nappal a 2017. májusi, manchesteri öngyilkos merénylet után helyiek százai gyűltek össze a Szent Anna téren, hogy egy percnyi csönddel emlékezzenek meg a robbantásban elhunytakról.¹ A csöndet követően a tömeg elénekelte a város legendás zenekara, az Oasis *Don't Look Back in Anger* (Ne haraggal tekints vissza!) című slágerét. Ebben a spontán kollektív cselekedetben egy olyan, a közös kulturális referenciákra és értéktudatra épülő, stabil identitásalapot látunk megmutatkozni, a társadalmat alkotó egyének identitásának egyfajta közös minimumát, amely egyben az egyetlen európai mércével mérhető, intellektuális válasz a közösség bomlasztását célzó, a lelkünk mélyrétegeiben megbúvó alantas indulatokra apelláló véres terrorcselekményekre. Emberségünk, humanitásunk megőrzése az eltérő társadalmi csoportosulásokkal való találkozásunkkor amúgy is kulcskérdés, ahogy Csányi Vilmos fogalmaz: „[az ember] saját csoportjának tartott közösségen belül az agresszió féken tartására minden szükséges biológiai eszközzel rendelkezik, ugyanakkor az idegen csoportoknak tartott közösségekkel (...) szembeni agressziójának biológiai korlátja úgyszólván nincsen, csupán kulturális korlátokkal rendelkezik, ha ilyeneket egyéni fejlődése és szocializációja során megszerzett.”² A kultúra, és ezzel maga a kulturális identitás szerepe az értelmetlen agresszió uralta társadalomban felértékelődik, és ez menthetetlenül kell, hogy érintse a könyvtárak aktuális feladatait is. Miközben a kulturális identitás építése megfelelő hangsúlyt kap az IFLA és/vagy UNESCO különböző ajánlásaiban, nyilatkozataiban,³ kevés gyakorlati fogódzót találunk ahhoz, hogyan kellene a kérdést a könyvtári környezetben belül a maga komplexitásában kezelni.

A kulturális identitás komplex fogalma

Egy korábbi írásomban⁴ egyfajta nyelvészeti, közelebbről strukturalista megközelítést alkalmazva azt állítottam, hogy amiként *Ferdinand de Saussure* szerint a nyelvi jelek más jelekkel opozícióba állítva nyertek el értéküket, illetve jelentésüket, úgy az egyén is magát másokkal szembeállítva, önmagát mások ellenében meghatározva építi fel identitását. Ezzel összhangban fejti ki *Stuart Hall*,⁵ hogy az identitás mindenekelőtt a különbségen keresztül jön létre, ahogy egy fogalom jelentése is a *Máshoz* való viszonyában definiál-

ható. Az identitás azáltal működőképes, hogy képes kizárni, kirekeszteni. *Hall* felhívja a figyelmet az identitás ellentmondásosságára, amely – pszichológiai értelemben – gyökerezhet a szeretett/gyűlölt lényhez való kötődésben, másfelől abban, hogy önazonosságunk gyakorta egymással nem harmonizáló kulturális ideálokból épül fel. A kulturális identitás komplexitásának megértéséhez érdemes számba venni a szerző további fontosabb észrevételeit is: ezek szerint az identitás nem stabil, amennyiben ki van téve az idő változásának. Az identitás új fogalma a honnan jöttünk, kik vagyunk kérdései helyett az önreprezentációra koncentrál. A hagyományhoz való viszonya is megváltozik: a hagyomány feltalálása ugyanolyan fontos, mint a hagyomány maga. A gyökerekhez való visszatérés helyett a megbékélés a cél. Mindez összecseng Esterházy Péter gondolatával: „Az örökség lehetne az önismeret tükré (...) a hagyományom nem egyenlő velem, én az a munka vagyok, amit ezen a hagyományon, ezzel a hagyománnyal elvégzek.”⁶ Még egy kiemelendő gondolat *Hall* írásából: az identitás az egyén narrativizálásából születik, ezzel is függ össze, hogy részben a képzeleten, illetve fikción alapul.

Az arany középút

A hétköznapokban kétféle megközelítéssel szokás találkozni.⁷ Az egyik szerint a kulturális identitás egy egyszerű tulajdonsághalmaz, amely *hagyományosan* egy embercsoportot, közösséget jellemez. A másik – igencsak szélsőséges – felfogás tagadja a kulturális identitás létezését. E kettő között jelölhető ki az arany középút, amely a kulturális identitást a maga komplexitásában szemléli: nem veti el azt az elképzelést, hogy az identitásnak van egy kollektív, közös elemekre épülő része, ugyanakkor nem tud mit kezdeni egy közösségnek a hagyományban gyökeredző, felszínes önképével. Ezen a ponton hozható szóba a könyv és a könyvtár, illetve általában az olvasás – szocializációs – szerepe, illetve az a szerep, amit a könyvolvasás az egyén önképének formálásában betölt. A kérdés firtatása önkéntelenül elvezet az irodalom tudatos alkalmazásához a személyiségfejlesztés terén, avagy a biblioterápia speciális tudományához.

Ahogy a biblioterápia a kultúra értelmezésébe (és annak önismereti vetületébe) való egyfajta beavatkozás, a megfelelő én-narratíva létrehozásának támogatása révén járul hozzá az egyéni problémák megoldásához, úgy felmerül, hogy az általa kínált megközelítés mennyiben terjeszthető ki a közösségi feszültségek kezelésére, illetve mennyiben releváns, ha nem az egyénre, hanem egyének csoportjaira alkalmazzuk pl. egy, az összetett identitáskép létrehozására irányuló közös narráció megalkotását célozva. A dokumentumörökség digitalizálása és megfelelő formában való közzététele (pl. a digitális történetmesélés technikái révén) alapja lehet a történeti narratívák „összebékítésének”, összhangba hozásának, ezáltal egy újfajta, az eddigieknél objektívebb történelemértelmezésnek. A könyvtári szolgáltatások ilyen jellegű kiaknázása olyan típusú kezdeményezéseknek lehet táptalaja, amilyen az – előzőekben megfogalmazott célokhoz hasonlókat zászlajára tűző – Német-Lengyel Tankönyv Bizottság.⁸ A közösen megélt, de más-más nézőpontból szemlélt történelmi események dokumentumainak összegyűjtése, a – tudományos értelemben vett – kollektív feldolgozást támogató, online hozzáférhetővé tétele megfelelő módszertanok, nemzetközi szinten implementálható megoldások kidolgozását igényli, ugyanakkor jelentős mértékben járulhat hozzá egy szilárd, a megismerés és megértés szándékán felépült, mély és összetett kulturális identitás kialakításához. A biblioterápiának az egyéneknek túlmutató, kulturális megerősítést célzó alkalmazása nem újszerű, az egyelőre fő-

ként az Egyesült Államokban alkalmazott etnobilioterápia (*ethnobiliotherapy*) ugyancsak a kulturális identitás megszilárdítására irányul.⁹

Míg az említett módszertan kidolgozásában, gyakorlatba való átültetésében elsősorban a felsőoktatási könyvtárak, illetve az akadémiai szféra lehetnek érdekelték, a közkönyvtárak képezik a társadalommal való érintkezés frontvonalát, így új feladatok és felelőségek az ő esetükben is mérlegelhetők. A lokális kultúra megismerése, a „rég értékek” megőrzése csakúgy fontos szerephez juthat, mint a társadalmi előítéletek felszámolása – példának okáért – az Élő Könyvtárhoz hasonló, interkulturális párbeszédet támogató kezdeményezések implementálásával.¹⁰

A helyzet fokozódik

Az identitásválság, ahogy *Salman Rushdie* nevezi a jelenséget egy a BBC-nek adott interjúban¹¹, egyfajta magyarázat lehet arra, hogy miért fokozódik a társadalmi türelmetlenség egyes embercsoportok iránt. Ebből a szempontból – is – különösen érdekes *Amanda Taub*nak a 2017-es németországi választások kapcsán készült elemzése¹², amely egyes, a legutóbbi időkhöz tabuként kezelt témákra is kitér. A szerző által megszólaltatott szakértők ugyanis nem a gazdasági helyzetből fakadó félelmeknek, hanem az identitással kapcsolatban érzett szorongásnak tudják be a szélsőséges megoldások támogatására való hajlam felerősödését, amiben az egyéb társadalmi problémák és jelenségek csupán a német nemzeti identitással való összefüggésükben játszanak szerepet. *Immo Fritsche*, a Lipcsei Egyetem professzora egyenesen arról beszél, hogy a német identitásnak a második világháború óta nem létezik pozitív meghatározása, a nemzeti identitást, sőt a nemzeti büszkeséget is gyanakodva vizslatták, mint olyat, ami túl közel áll a nácizmushoz elvezető agresszív nacionalizmushoz. A háború után sok évtized telt el, és a nemzeti érzés tabuként való kezelése a szélsőséges megoldások hívei által jól kiaknázható társadalmi frusztrációhoz vezetett.

A csoportidentitás mindazonáltal, ahogy fentebb is utaltunk rá, önmagában nem negatív dolog. Hogy pajzsként vagy kardként használjuk, nagyban függ a rendelkezésünkre álló információk mennyiségétől és minőségétől, és ezen a ponton megint utalhatunk a könyvtár szerepére az információszolgáltatásban, úgy is mint az egyén szocializációjának egyik tényezője. Ha megfelelő alapokat tudunk teremteni, ha támogatni tudjuk a felhasználót abban a munkában, amit – Esterházy gondolatmenetét követve – a hagyományon, hagyománnyal el kell végeznie, hogy eljusson önmagához, a későbbiekben talán nyugodt lélekkel jelenthetjük ki: a társadalom megosztását célzó agresszív cselekmények kiagyaloí jócskán elszámították magukat.

Jegyzetek

1. http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/25/manchester-crowd-spontaneously-sings-dont-look-back-anger-following/?WT.mc_id=tmg_share_fb (Utolsó megtekintés: 2018. augusztus 15.)
2. Csányi V.: Az agresszió. In: *Van ott valaki? Válogatott írások*. Budapest: Typotex, 2000. pp. 134-135.
3. Néhány példa a kulturális identitást említő IFLA/UNESCO dokumentumokra: *UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity* (2001), Elérhető: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13179&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Utolsó megte-

- kintés: 2017. augusztus 15.); *IFLA/UNESCO Multicultural Library Manifesto* (2012), elérhető: http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-en.pdf (Utolsó megtekintés: 2018. augusztus 15.); *Multicultural Communities: Guidelines for Library Services*, 3rd edition (2009), Elérhető: <http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural-communities-en.pdf> (Utolsó megtekintés: 2018. augusztus 15.)
4. Dancs Sz.: Information seeking and/or identity seeking: libraries as sources of cultural identity. *Library Management*, 2018, 39(1/2). pp. 12-20.
  5. Hall, S.: Introduction: Who needs 'Identity'. In: *Questions of cultural identity*. Szerk. S. Hall. P. Du Gay, London, Sage, 1996. pp. 1-17.
  6. Esterházy P.: *A vereség* (2016) Elérhető: http://hvg.hu/itthon/201451_esterhazy_peter_urizalasarol_hagyomanyokrol (megtek.: 2018. augusztus 15.)
  7. Vö.: Beckers, B.: *Building bridges between 'typically Limburgian' and 'Limburg does not exist'* (2017) Elérhető: <https://www.oclc.org/content/dam/oclc/events/2017/EMEARC2017/EMEARC-2017-Session-I-Libraries-Culture-and-Identity-Barbara-Beckers.pdf> (Utolsó megtekintés: 2017. augusztus 15.)
  8. <http://www.gei.de/en/departments/europe-narratives-images-spaces/europe-and-the-national-factor/german-polish-textbook-commission.html> (Utolsó megtekintés: 2017. augusztus 15.)
  9. Egy példa az etnobioblioterápia alkalmazására: McKenna, H. R.: *Ethnobiobliotherapy: ethnic identity development through multicultural literature*. PhD thesis. University of Washington, 1996.
  10. Béres J.: A Másik olvasása: „élő könyvtár”. In: „*Azért olvasok, hogy éljek*”: az olvasásnépszerűsítéstől az irodalomterápiáig. Pécs: Kronosz, 2017. pp. 85-111.
  11. Rushdie, S.: *Salman Rushdie on 'US identity crisis'* (2017) Elérhető: <https://www.bbc.co.uk/programmes/p05j6n5g> (Utolsó megtekintés: 2018. augusztus 15.)
  12. Taub, A.: *What the Far Right's Rise May Mean for Germany's* (2017) Elérhető: <https://www.nytimes.com/2017/09/26/world/europe/germany-far-right-election.htm> (Utolsó megtekintés: 2018. augusztus 15.)
-
-

Németh Márton

A digitális könyvtárak, a digitális könyvtáros és a jövő perspektívái

A digitális könyvtárak világáról időszerű áttekintést a legmegfelelőbb módon talán még mindig Sue Myburgh és Anna Maria Tammaro 2012-ben megjelent munkájának felhasználásával, s a kapcsolódó irodalmi hivatkozások révén lehet nyújtani.¹ Ebben a kötetben a digitális könyvtári tematika igen tág összefüggésrendszerben kerül bemutatásra. Áttekintést kapunk a digitális könyvtárakhoz kötődő ismeretterületekről, azok oktatási módszertanáról. A mű kiter a digitális könyvtárakhoz ezer szállal kötődő könyvtár és információtudomány mint önálló tudományos diszciplína elméleti struktúrájának teljes feltárására és elhelyezésére a tudományok rendszerében.² Emellett tág áttekintést ad a digitális könyvtárak kapcsán néhány, a globális felsőoktatást érintő főbb kihívásról is. Célom, hogy áttekintsem, elsősorban az említett alapmunkából kiindulva, de más kapcsolódó forrásokat is használva, a digitális könyvtári területet a maga összetettségében, izgalmasságában.

Tammaro és Myburgh munkája egyfajta közös gondolkozásra sarkall. Értelmezési irányokat próbál meghatározni a digitális könyvtári terület mibenléte, s a digitális könyvtári felsőoktatási témakör formálódása kapcsán, illetve a teljes digitális könyvtári problémakört megfelelő történeti, társadalomelméleti perspektívába igyekszik helyezni. Kulcskérdés, hogy aki informatikai, információtechnológiai eszközök alkalmazásának egyszerű leírását várja a digitális könyvtárakról zajló diskurzus domináns irányaként, rossz úton jár. Ezzel ellentétben egy még mindig újnak tűnő összetett tudományos és gyakorlati szakmai terület kibontakozásának vagyunk szemtanúi. A digitális könyvtárak nem teszik zárójelbe a hagyományos könyvtárak világát. A digitális könyvtári világ és pedagógiájának fejlődése a különféle hagyományos könyvtár- és információtudományi szakmai megközelítéseket alapul véve tárgyalható csupán. Alapvetésünk abból az egyszerű tényből fakad, hogy meg kell határoznunk, milyen előzményekkel, milyen szakmai környezetben jelenik

meg a digitális könyvtár. Ezt követően minél sokszínűbben és pontosabban fel kell tárni e tudományág mibenlétét, s fő kapcsolódási pontjait egyéb szakmai területekhez.

Tammaro és Myburgh munkájának első fejezetében a digitális könyvtárak világát a második legidősebb szakma újjászületéseként határozza meg. Az információ feldolgozása, a kommunikáció kényszere egyidős az első emberi közösségek létrejöttével. A hagyományos kommunikációs formákat viszont a digitális információs és kommunikációs technológiák (IKT) létrejötte alapvetően megváltoztatta. A változásnak két fő irányát lehet megfogalmazni: hogyan próbáljuk megtalálni a számunkra szükséges releváns információkat, s ezzel szoros összefüggésben milyen tudással kell rendelkeznie azoknak az információs szakembereknek, akik ebben hivatottak segíteni. Értelmeznünk kell annak az új információs közegnek a sajátosságait, melyben élünk. Új szakmai nézőpontokat kell alkalmaznunk. Mindez szoros összefüggésben áll a különféle IKT eszközök és szolgáltatások fokozott személyre szabhatóságával és interaktívá tételével. Az utóbbi években az információs túlerhelés jelensége, az információk elemzésének kihívásai, az egyéni nézőpontot kizárólagossá tévő információs buborékok gyors terjedése még inkább nyilvánvalóvá teszi a könyvtár információs kapuőr, illetve információ közvetítő szerepének fontosságát.

A könyvtárak feladata, tevékenységei nem válthatók egyszerűen ki különféle IKT eszközökkel. Az új kihívások megjelenése egyben új lehetőségeket is kínál a könyvtárosoknak arra, hogy minden eddiginél hatékonyabban szolgálják a szakma céljait. A digitális könyvtáros újjáteremti a szakmáját. Tevékenyen bekapcsolódik a tudás születésének körforgásába mint a tudás és információ értelmezője (dekódolója). Egyben cselekvő teremtője, alakítója, felhasználója és raktározója is a digitális információs tudásnak. Egyre inkább nyilvánvaóvá válik annak a rendkívüli fontossága, hogy a digitális könyvtáros számos területen mozoghat otthonosan. Lehet tanácsadói szerepkörű, tudásmenedzser, a digitális adatok előállítója és kurátora is. Szorosan kötődik az információs adatforrásokhoz, az információt közvetítő szervezeti keretekhez, valamint az információt tároló rendszerekhez is.

Érdeemes figyelmet szentelnünk azon felfogásnak, amely a digitális könyvtárakat, az egyoldalú információtechnológiai szemlélettel szakítva, mint társadalom-technológiai rendszereket határozza meg. Tammaro és Myburgh művének második fejezetében nagy hangsúlyt helyeznek a digitális tudás mint fogalom meghatározására, szoros összefüggésben a kritikai gondolkodás képességével. Az utóbbi néhány év társadalmi átalakulása, az álhírek terjedése, a közösségi média, illetve a big data alapú adatforrások manipulatív használata a befogadó célközönséget befolyásolására, különös hangsúlyt ad ennek a még 2012-ben született meghatározásnak. Az interdiszciplinaritás is kulcsfogalomként jelenik meg e felettébb szerteágazó szakmai terület önmeghatározásában.

A digitális könyvtárak kapcsán bátran utalhatunk Foucaultnak a fantasztikus könyvtárról szóló nézeteire.³ Számára a könyvtár a tudás felfedezésére szolgáló hely. A korábban rögzített tudás statikus őrzési pontja helyett dinamikus hely, ahol a meglévő tudáselemek soha véget nem érő módon helyeződnek új és új összefüggésrendszerekbe. A régi kontextus csak abból a szempontból érdekes, hogy miképpen illesztjük be új értelmezési rendszerek keretei közé. A statikus kánonok felállítása helyett a könyvtár az emberi tudás dinamikus újjáteremtésének színtere. Ez a fajta dinamika és tudásújjáteremtés sokkal nyilvánvalóbban képzelhető el a digitális könyvtárak világában, mint a hagyományos fizikai

könyvtári környezetben. A könyvtári állomány egyes elemei, illetve azok szegmentumai minden eddigénél dinamikusabban kezelhetőek az időszerrű igények szerint, nincsenek hozzákötte a fizikai információrűgzítű műdium (pl. nyomtatott könyv, folyóirat) formátumához.⁴ A digitális könyvtárosnak, mint információs mentornak, a maga személyes hitelével, széleskörű digitális információs műveltségével fokozott szerepe van abban, hogy segítse ezt a tereműtű folyamatot.

A digitális könyvtár mint önálló tudományterület, illetve szakmai tér

Amennyiben a digitális könyvtáros tevékenységét önálló szakmai területként határozzuk meg, annak szakmai nézőpontjait is ki kell jelölñünk. Anna Maria Tammaro humán szempontokból állít fel nézőpontokat a digitális könyvtári tevékenység fő területeiként. Ebből is kitűnik, hogy a digitális könyvtárak kapcsán jóval többről van szó, mint az informatikai szempontok szerinti IT infrastruktúra környezet felépítéséről és üzemeltetéséről:

1. A digitális könyvtár hídát képez a digitális erőforrások és a felhasználók között (ez a hagyományos könyvtári kultúráközvetítű funkció kiszélesedett változata).
2. A digitális könyvtáros elősegíti a tudás terjesztését. A felhasználó partnereként megjelenve mentorként segíti a különféle információs igények kielégítését. A fizikai jellegében megjelenű és a digitális könyvtár mint közhasznú non-profit információs és interakciós tér, központi szerepet tölthet be a társadalom életében.
3. Az emberi kommunikációs készségek szerepe minden eddigénél jobban felértékelődik a digitális könyvtári környezetben. Ennek segítségével teljesíthető ki a digitális könyvtár küldetéseként az egész életen át tartó tanulás segítése, a társadalmi esélyegyenlőség növelése, az információs esélyegyenlőség biztosítása, a társadalmi információs tőke növelése területén.
4. A pedagógiai készségek és képességek is kulcsszerepet töltenek be a digitális könyvtári környezetben. Az előző pontban felvázolt célok segítéséhez nagyon határozott digitális könyvtárosi pedagógiai arcél kötődik. Bizonyos megközelítések szerint a digitális könyvtár olyan, mint egy virtuális osztályterem, ahol a digitális könyvtáros fő feladata a releváns információ és tudás megszerzésének támogatása. A digitális könyvtár az innováció terepe, a digitális könyvtáros pedig a kulturális, társadalmi innováció ügynökeként működik. A megfelelő pedagógiai készségek a társadalmi és kulturális innovációs folyamatokhoz kötődű kompetenciák megalapozásában is nélkülözhetetlenek.⁵

Amennyiben a digitális könyvtárakat leíró modellekről is beszélñnk, akkor Saracevic és Dalbello segítségével az alábbi megközelítésműdokról adhatunk számot:

1. A technológia mint eszköz: a hangsúly a technológiai infrastruktúrán s az ahhoz kötődű folyamatokon van.
2. Digitális könyvtárak mint környezetek: a digitális könyvtárakat övezű szociális és kulturális környezet leírására helyeződik a fő hangsúly.
3. A digitális könyvtár mint digitális objektumok és dokumentumok gyűjtűhelye: a digitális adatvagyon gyűjtésére és feldolgozására, a digitális dokumentumok életciklusára összpontosítű modell.
4. Az előző három megközelítésműd különféle kombinációi.⁶

A digitális könyvtárak dinamikusan változó gazdasági, politikai, társadalmi és technológiai keretrendszerben működnek. A keretrendszer leírásához Tom Wilson és Elene Maceviciute szolgál további hasznos támpontokkal.⁷ A felsorolt alaptényezők komplex hatása határozza meg a digitális könyvtárak fejlődését, nem lehet csupán egyetlen elemet kiragadni ebből a rendszerből. A digitális információjavarok közjavakként, illetve információ-s tőkeként való felfogása is központi jelentőségű digitális könyvtári nézőpontból. Egyre többet hallhatjuk, hogy az információ üzleti s ebből fakadó politikai fontossága manapság már vetekszik a kőolajnak a 20. században betöltött szerepével. A piaci szereplők üzleti igényei és a közhasznú tájékoztatási és tájékozódási célok közötti összhang megteremtése társadalmi szempontból egyre inkább kulcskérdéssé válik. A digitális könyvtári terület szereplői konzultánsként segíthetik a döntéshozókat a társadalom általános érdekeit szolgáló szakpolitikai keretek megalkotásában. Az információs közjavak megvédése a kereskedelmi érdekeknek való alárendelés, illetve a fogyasztói szemlélet parttalan kiterjesztése felől kulcskérdése mind a gazdaság, mind a társadalompolitika formálásának.⁸ Tágabb értelemben voltaképpen ettől is függ, hogy az állam rendelkezni fog-e azzal a digitális információs potenciállal, melynek révén a digitális információs világban is képes ellátni alapvető funkcióit. Ellenkező esetben az információs hozzáférést uraló konszernek kiszolgáltatottjai lehetnek az állami apparátusok is. Persze különös gondot kell fordítani arra is, amikor az államapparátusok üzleti szereplőkkel összefogva építenek fel szigorúan ellenőrzött, hatalmas információs tereket, lásd Kína példáját. Ez a tényező a globalizációs folyamat egyik legnagyobb kulcskérdése. A digitális könyvtárak közhasznú társadalmi és gazdasági információs potenciálja pedig sajnos meglehetősen alul értékeltnek tűnik még ebben a közpolitikai és gazdaságpolitikai összefüggésrendszerben.⁹

Amennyiben tehát Foucault fantasztikus könyvtárakról beszél, akkor a digitális könyvtáros ízig-vérig fantasztikus komplex feladat és célrendszerben kell, hogy dolgozzon. A digitális könyvtáros egyszerre oktató, tudásmenedzser, innovátor, szakpolitikai tanácsadó – ezeket a nézőpontokat korábban említettük már. Főszerepet vállal azonban a digitális adatok előállításában és kezelésében is (a digitális kurátor funkciója). A digitális könyvtári tevékenység szerves részévé válik a kiadói és archiválási feladatok felvállalása is. Ez a terület magasfokú technológiai kompetenciák elsajátítását igényli a digitális dokumentumkezelés és kiadás teljes infrastruktúrájával összefüggésben. A digitális kuratori funkcióhoz kapcsolódva igen előtérbe kerül az információs vizualizáció területe. Bonyolult összefüggésrendszerbe ágyazott információs elemeket kell ennek révén közérthetően ábrázolni. Ennek révén túl is lépünk a verbális kommunikáció nyújtotta keretek határain, korlátain. Kulcskérdéssé válik a szövegalapú és a vizuális kultúra elemeinek együtt kezelése egy magasabb fogalmi szinten.

Tammaro és Myburgh művének ötödik fejezete kitűnő áttekintést ad a digitális könyvtárak társadalmi szerepköréről, s az azt övező elméleti, ideológiai háttérről.

A könyvtárak, s így a digitális könyvtárak is egy olyan ösztársadalmi kommunikációs rendszer részei, melyek a társadalom alapvető kohézióját adják, s melyben a kultúra megszületni és fennmaradni is képes. Ehhez képest az információtechnológiai alapú nézőpont a hibrid könyvtárak fejlődését azzal magyarázza, hogy a technológiai eszközeink még nem elég tökéletesek a könyvtárak összes szerepkörének ellátására. A technológiai háttér fejlődésével azonban a könyvtárosok tudása egyre inkább leértékelődik. Ha minden „felkerül a netre”, akkor ez a szakma a lámpagyújtogatók sorsára jut majd.

Éppen emiatt az ellentmondásos megítélés miatt kell foglalkoznunk azzal, hogy miképpen lehet a könyvtárak társadalmi funkcióit érvekkel alátámasztani a digitális világban is. Tammaro és Myburgh a már említett művük ötödik fejezetében azzal érvel, hogy már a fizikai könyvtárak világában is igen nagy hangsúly helyeződött az információfeldolgozás, keresés és visszakeresés gyakorlati tevékenységeire. Az új digitális világban aztán az IKT környezettel kapcsolatos viták végképp felülírták azt, ami a lényeg kellene, hogy legyen. Azoknak a tevékenységeknek az elsődlegességét, amelyeket a modern technológiai háttérrel végzünk. Nagy felelőssége a könyvtáros szakmának és a könyvtárosképzés szereplőinek is. Fel kell ismerni, hogy az egyéni, közösségi, társadalmi információs igényeknek van prioritása az annak elvégzését biztosító eszközrendszer fölött és nem fordítva...¹⁰

Nem kis kihívást jelent ez, hiszen például az európai egyetemek informatikai képzési programjai a könyvtár és információtudomány digitális könyvtárra vonatkozó tudományos diskurzusait még mindig egyáltalán nem tárgyalják, ami kritikus pont a digitális könyvtárosok szakmai önképe, identitása szempontjából. Szinte domináns módon a képzésben is egyszerű információ-technológiai rendszerként tekintenek a digitális könyvtárra. Ennek megfelelően súlyos dilemmák adódnak, melyeket már Tammaro és Myburgh 2012-ben is körüljárt: Vajon hol marad az egyéni, közösségi illetve össztársadalmi szinten megjelenő információs problémák felhasználói gyakorlatot érintő és etikai dimenziójú megtárgyalása? A digitális könyvtáraknak, mint humán jelleggel is bíró szervezetrendszereknek és társadalmi intézményeknek figyelmen kívül hagyása, végzetes hatással lehet az IKT központú vállalkozásfejlesztés sikerességére és hatékonyságára is... Égetően hiányzik a holisztikus (IKT, illetve társadalomelméleti) szemléletmód a digitális könyvtárak mint új információtudományi jelenségek felfogásában¹¹.

A digitális könyvtár feladatkörei

Az állománygyarapítás kapcsán rámutathatunk arra a közismert tényre, hogy a digitális könyvtár egyre inkább licenc segítségével szolgáltatja a digitális objektumokat, s nincsenek azok a tulajdonában, mint az a hagyományos dokumentumhordozók esetében megszokott. Ezt a jelenséget egészíti ki a már digitálisan készülő dokumentumok állományba kerülése, illetve a könyvtár által végzett digitalizálás. Tammaro és Myburgh művének kilencedik fejezetében arra utal, hogy a digitális könyvtárak célközönségének egyre sokszínűbbé válásával igen nehéz behatárolni a lehetséges könyvtári felhasználókat. Így pedig még nehezebb azt eldönteni, hogy voltaképpen mit is digitalizáljunk a felhasználóink elvárása szerint. A hagyományos könyvtáros megközelítés az állomány magjáról, a jónak tartott irodalomról egy adott szakmai tárgykört feltárva komoly kihívásokkal szembesül. Az állománygyarapításnak egyszerre kell számot vetnie azzal, ami technikailag lehetséges digitálisan, s számba venni a felhasználói társadalmi környezetet is. A könyvtárak jellemzően abba a hibába esnek, hogy a magaskultúrához kötődően megállapított túl magas belépési, értelmezési pontokkal nem kínálnak csatlakozási lehetőséget az alacsonyabb társadalmi pozíciójú felhasználók számára. Őket úgy lehet a leginkább megszólítani, ha általuk is befogadható üzenetekből indulunk el, s abból bontunk ki az általuk is ismert befogadható tények, élmények alapján, magasabb szintű koncepciókat.

Az állományszervezésre áttérve a legfontosabb megállapítás, hogy az nem kötődik többé semmiféle fizikai tér sajátosságaihoz. Ebből pedig az következik, hogy nem kell hagyományos módon megrendelni, aztán fizikai módon egy adott polcra, állományrészbe

besorolni az adott dokumentumot. A gyűjteményszervezés rugalmasan sokféle egyéni felhasználói, illetve könyvtárosi érdeket figyelembe véve alakítható a virtuális térben. Az állományrendezés egyes lépéseit az egyedi igényeik szerint nyugodtan ráhagyhatjuk akár magukra a felhasználókra is. Nem kell mindent készen kapniuk tárgykörök, témakörök szerint leosztva, mint a hagyományos könyvtári világban. Itt visszautalhatunk a foucault-i elgondolásokra a kánonok nélküli szabad tudományos tevékenységről, mely nagy szabadságot ad a kulturális és tudományos örökség egyéni nézőpontú újraértelmezésére, kibővítésére¹². Az elérhetőség tehát széleskörűen biztosítható, az értelmezés univerzális módon egyre kevésbé. A felhasználónak a korábbinál nagyobb a felelőssége az őt érdeklő információ megtalálásában s a számára hasznos jelentésének kibontásában. A felhasználóhoz kötődő fizikai hely és értelmezési kontextus dönti el azt, hogy mit és hogyan talál meg és használ fel a számára elérhető digitális könyvtárak állományából. A felhasználás módjai tehát szivárványszerűvé válnak, rengeteg különféle nézőponttal. A fizikai hozzáférés egyrészt a megjelenítő eszközökhöz (pl. személyi számítógéphez, mobil eszközökhöz) kötődik, illetve magának a dokumentumnak a megjelenítéséhez is. A fizikai szint megléte, illetve a használatához kötődő készségek és képességek elsajátítása a világ számos szegletében (pl. Afrika) még komoly gondot jelent. A hozzáférési kalauzok segítenek az információ feltárásában (katalógusok, bibliográfiák, szakirodalmi szemlék). Tammaro és Myburgh művük tizenkettedik fejezetében rámutat, hogy az intellektuális hozzáférés már az információ különféle felhasználási módjaihoz kötődik, az egyéni tudást egészíti ki, vagy tesz hozzá valami minőségileg újat is.

A könyvtárosnak komoly felelőssége van abban, hogy segítse a felhasználóknak elsajátítani a digitális információkeresés, visszakeresés, értékelés különféle fortélyait. Ennek áttekintéséhez jó segítséget nyújt Tammaro és Myburgh művének tizenegyedik fejezete. A tájékoztató munkára virtuális környezetben szinte nagyobb szükség van, mint valaha. Bizonyos értelemben a könyvtáros társalkotójává válik számos új szellemi alkotás létrejöttének. Segíti az egyes felhasználók, felhasználói csoportok közötti együttműködést. Bemutatja az adott információforrások felhasználásának újszerű módjait. Ez a tevékenység minden korábbinál jobban személyre szabott. A digitális információk kezelését segítő szakemberek egyre mélyülő tudással rendelkeznek az egyes felhasználó igényeiről, szokásairól, csakúgy, mint a tömeges felhasználói közönségről.

Már Tammaro és Myburgh művének ötödik fejezete is utalt rá, hogy a digitális megőrzés felelőssége elsősorban kiemelt nemzeti intézményekre, tudományos könyvtárakra koncentrálódik. A nyilvános könyvtárak többsége inkább a digitális kurátori tevékenységben válik aktívvá. Mindkettő fontos partnere lehet viszont a felhasználóknak a digitális kiadási, közzétételi tevékenységek kapcsán. Gondosan válogatják és biztosítják a felhasználók érdeklődésére leginkább számot tartó digitális kínálatot, s a hangsúly a minél zökkenőmentesebb fizikai, illetve intellektuális hozzáférés megteremtésén lesz. Az archíválás kapcsán két fő szempontra is figyelemmel kell lenni, hogy fizikailag hozzá lehessen férni az adott tartalomforráshoz, s hogy a benne szereplő információ minél sokszínűbb intellektuális módon legyen visszakereshető és felhasználható. A digitális kiadói tevékenység fő szempontjai közt említhető pedig azon szellemi alkotások terjesztése, melyek vagy általánosan közhasznú jelentőséggel bírnak, vagy egy különleges, szűk célközönséghez kötődő voltak miatt picilag kevésbé rentábilis a megjelentetésük. A könyvtárak ebben az esetben segítséget nyújthatnak a digitális kiadásban, terjesztésben.

A digitális könyvtárakat érintő etikai, társadalmi kihívások

Sokszor kényes kérdés, hogy milyen típusú információkat, kiadványokat tárolunk digitálisan, illetve segítjük azok megjelenését a közönség felé. Tammaro és Myburgh művének ötödik fejezetében találóan utal arra, hogy habár a könyvtárosnak az általa feldolgozott információ tartalmával szemben semlegesnek kell lennie, mégis folyton egyfajta szakpolitikai alapállást is megjelenít a feldolgozó, tájékoztatói munkában használt módszertani háttéren s egyéni hozzáálláson keresztül. Sok hagyományos szabályozó elem eltűnik a virtuális térben (pl. nyitvatartás, öltözködési rend). A rend és a racionalitás pozitivista hagyománya, melynek a könyvtár egyfajta kivételése az általa gyűjtött dokumentumok vonatkozásában, azonban tovább él. A jogszabályi környezet, az általános politikai, társadalmi elvárások át- és átszövik a digitális könyvtárak tevékenységét is

Az általános társadalmi, de különösen a felsőoktatást érő kihívásoknak nagyon sok esetben közvetlen lenyomata van a digitális könyvtárak tevékenysége terén is.

Az amerikai eredetű modellben az egyetemek túlságosan a piaci világ szabályai szerint intézményesedtek. Egyre inkább a munkáltatói elvárásokhoz mért engedelmes munkavállalókat képeznek, elsajátítva a domináns cégekre jellemző munkakultúrát és gondolkodásmódot. Később pedig ezúton a hasznot növelik a kapitalista társadalomban. A diákok megfelelő fizetéssel járó előmenetelben, a munkáltatók a képzési költségeik minimumra szorításában érdekeltek. Egyre inkább a gyakorlati szakképzési szemlélet nyer teret a hagyományos megközelítésekkel szemben. Az eredeti cél elsikkad, hogy olyan megfelelően széleskörű szakmai tudással és kritikai érzékkel rendelkező állampolgárokat képezzenek, akik a demokráciában a civil egyéni és közösségi autonómia alapelemeiként jelennek meg.¹³

Tammaro és Myburgh művének kilencedik fejezetében felhívja a figyelmet arra, hogy a digitális könyvtári szakemberek képzése során, illetve a digitális könyvtári gyakorlati munkában arra kellene tehát ügyelni, hogy az információs technológia és menedzsment jellegű tárgyak mellett fokozott figyelem irányuljon a könyvtár társadalmi funkcióira is: Miért és hogyan jó a könyvtár? Miért jó olvasni, az olvasottak tartalmától szinte függetlenül? Hogyan változik meg a felhasználói célközönségünk (illetve az egyes felhasználók) élete attól, hogy rendszeresen járnak könyvtárba? Hogyan profitál a társadalom, s az egyén abból az információs tőkéből, melyet ott elsajátít? Miért jobb és hatékonyabb digitális könyvtárat használni, mint a Google-ban keresni? Az információ átadása és befogadása mint izgalmas folyamat sokszor érdekesebb lehet, mint maga a tranzakció végeredménye. Az információközvetítésben bekövetkezett változások, a rengeteg kereskedelmi vetélytárs megjelenése szerte a világon igen sérülékennyé tette a könyvtárak pozícióit. Az információ privatizálásával nő a hozzáférés költsége. A képzéseknek arra is meg kell tanítaniuk a könyvtárosokat, hogy hogyan védhetik meg, s teremthetik újjá, fejleszthetik innovatívan tovább azt a non-profit alapú virtuális és fizikai közösségi teret, amit a könyvtár nyújt. Fontos annak tudatosítása is, hogy a könyvtári célközönség nem kereskedelmileg, haszonelvűen szegmentált. Minden fontos célcsoportot meg kell, s meg is lehet szólítani a különféle szolgáltatási tevékenységekkel. Rajtuk keresztül legitimálthatja magát társadalmi szinten a könyvtár, s éledhet funkcióiban újjá mint társadalmi és kulturális tér akár a maga fizikai valójában, akár digitális könyvtárként a virtuális valóságban.

A digitális műveltséghez, a kritikai műveltséghez és gondolkodásmódhoz kötődő kompetenciák elsajátítása, használata és átadása alapvető fontosságú a digitális információs

munka kapcsán. Tammaro és Myburgh művének tizenegyedik fejezete ennek fő elemeit veszi sorra. Akár a könyvtár fizikai, akár virtuális tereiről beszélünk, a könyvtárosnak sokféle szerepbe kell beilleszkednie. Értelmeznie kell a különböző kulturális kódokat használó társadalmi csoportokból érkezők észjárását. Csak így tud hatékony segítőtársukul szegődni. A fizikailag kézbevehető vagy digitális dokumentumok kapcsán is át kell látnia azok politikai, társadalmi, kulturális kontextusát, s annak megfelelően kell megpróbálni összefüggésrendszerével együtt közvetíteni a szöveges, képes, hangos információt. Figelembe kell venni az interpretálás terén azt is, hogy milyen információhordozó eszközök használunk. Alkalmazkodni kell a hangfelvételek, a film, az online közvetítés sajátosságaihoz, illetve a közvetlen személyes kommunikáció alapszabályaihoz is. Az ehhez a területhez kötődő kompetenciák fejlesztése kulcskérdése a könyvtárosok, információs szakemberek képzésének is.

Informatika és digitális könyvtár

A digitális könyvtárosok gyakorlati tevékenysége és a szakemberek képzése során is kritikus pontként jelentkezik az információs technológiához kötődő területek súlya. Az informatika és a digitális könyvtáros szakma kapcsolatában fontos, hogy az informatikus nem tarthat igényt a digitális könyvtáros munkájának teljes helyettesítésére. Mint ahogy másfelől a digitális könyvtárosok jó része sem szerez informatikai végzettséget. Minden digitális könyvtárosnak ismernie kell azonban az információtechnológiai rendszerekben rejlő technikai lehetőségeket. Értenie kell működési elveiket, s hogy ők hogyan használhatják azokat munkájuk során. Érteniük kell az informatikusok nyelvén. Folyamatos kapcsolatban kell, hogy legyenek a különféle technológiai eszközök sikeres szolgáltatási adaptációjának megvalósítása kapcsán. Végző soron a magas szintű technológiai tudást kell kombinálni különféle egyéb területekkel. Például az információ társadalmi szerepével, a tudásteremtés és átadás folyamatának természetével. Az informatika releváns ismereteket ad a különféle információtechnológiai eszközök kialakítására, felhasználására, designjára, karbantartására vonatkozóan. Mindezen ismeretek azonban csupán eszközként szolgálnak a digitális könyvtár társadalmi vízióinak, céljainak, szerepkörének elérésében. A társadalmi dimenziót pedig jelenleg a könyvtár- és információtudományi képzés jeleníti meg a digitális könyvtári szakemberek számára. Az lenne az ideális, ha a két tudományterület képzési szinten is tartalmilag kölcsönösen megtermékenyítené egymást. Nem csupán a társadalmilag magasabban jegyzett informatika egyoldalú technológiai determinista befolyása lenne általában tapasztalható a digitális könyvtárosok képzése és a digitális könyvtárosi munka tartalmi elemeinek vonatkozásában¹⁴

Epilógus: A jövő perspektívái

Az eddig leírtakból világosan következik, hogy az információs szakembereknek kulcs szerepet kell játszaniuk a társadalmon átáramló információhullám menedzselésében, megoldást kínálva az információkezelést érintő megannyi problémára. Sokkal hatékonyabban és hathatósabban közre tudnak működni a társadalom információs kultúrájának formálásában, mintha azt csak a technikai infrastruktúrát működtető szakemberekre hagynánk.

A digitális könyvtárak fejlődése még csak nagyon kezdeti időszakát éli. Elég nagy kockázatot vállal az, aki ebben a fejlődési állapotban kategorikusan le szeretné írni, hogy milyen formában kell a digitális könyvtárosok képzésének zajlania, akár csak két-három éves időtávban is. Rengeteg kutatás szükséges még ahhoz, hogy felmérjük a virtuális környezetben zajló kommunikációs folyamatok és együttműködési formák sajátosságait a maguk teljességében. S akkor még külön feladatot jelent mindezen eredmények integrálása a képzési keretek közé.

A digitális könyvtári felhasználói szokások, viselkedési minták tanulmányozásának is nagyon az elején járunk még. A digitális könyvtárak rengeteg olyan tevékenységet egyesítenek magukban, melyeket addig különállóan, egymástól elszigetelve, más környezeti feltételek közt vizsgáltak. Számot kell vetni az igen sokszínű felhasználói környezettel; az igen gyorsan változó digitális dokumentumtípusokkal s azok hozzáférési módjaival; a gyűjteményszervezés dinamikussá és rugalmasabbá válásával. Az egyszer már bizonyos elvek szerint feldolgozott állományrészek új és új szempontok szerint rendezhetők digitális környezetben. Többféle feldolgozási, rendezési mód egyidejűleg jeleníthető meg, ami a fizikai térben csak igen korlátozott mértékben, jelentős kompromisszumok árán valósítható meg. A változás iránya azonban elég egyértelműnek tűnik. A könyvtárak társadalmi funkciója nem tűnik el. Számos kihívással szembesülünk azonban egy dinamikus formálódó új társadalmi, információtechnológiai környezetben. A fizikai hozzáférés pusztá garantálásánál a virtuális térben sokkal fontosabb és izgalmasabb feladatnak tűnik az intellektuális hozzáférés. Az információ kreatív felhasználása új és új lehetőségeinek megtalálása, az ebben történő segítségnyújtás adja a szakmai tevékenység egyik kulcspontját. Amennyiben ennek hasznát társadalmi szinten is sikerül tudatosítani, akkor megvan az esély rá, hogy szakítani lehet az egyoldalúan információtechnológiai jellegű megközelítésekkel. Elismertebbé is válhat a digitális könyvtáros tevékenysége, az a hozzáadott érték, amit a munkája kapcsán nyújt. Biztos kalauzra lelhetnek benne az emberi tudás ágas-bogas útvesztőiben.

Az információs kérések jóval tágabb körben, jóval szabadabban, s jóval kevésbé fizikai térhez kötve határozhatóak meg, mint a hagyományos könyvtári keretek között. Mindennek persze szoros előfeltétele az információs közjavak ingyenes hozzáféréseinek garantálása. Meglehetősen más stílusú munka ez, mint a hagyományos fizikai térben dolgozó könyvtárosé. A hagyományos fizikai könyvtári térben egy elég szigorú ellenőrzés alatt álló, zártabb, viszont fizikailag megfogható információs univerzum kincseit dolgozzák fel és teszik hozzáférhetővé. Az információs technológia az intellektuális hozzáférés, a kreativitás felszabadításának nagyon fontos eszköze. Információs közműként az internetnek bárki számára rendelkezésre kell állnia. Nem a technológiai kereteknek kell azonban irányítania az életünket! Nekünk kell megszabnunk, hogy miképpen élünk az általa felkínált újfajta mozgástérrel. Fontos tudatosítani azt, hogy az információ felhasználásának két fő típusát lehet valószínűleg a jövőben elkülöníteni. Az egyik az újfajta tudás előállítása, s a meglévő tudásunk minél változatosabb módokon való bemutatása. A másik pedig az alkalmazott információs tudás, mellyel társadalmi problémákat ismerhetünk fel, illetve segíthetünk megoldani azokat egyéni, közösségi és ösztársadalmi szinten.

A digitális információmunkások e tekintetben igen nagy morális és szociális felelősséggel kell, hogy bírijanak majd. Rendkívül változatos társadalmi rétegekkel kell kapcsolatot találniuk, a politikai értelemben vett semlegesség a nyitott szolgáltatói személyiség

követelménye még inkább nélkülözhetetlen lesz. A digitális könyvtárak mindeközben a demokrácia egyik legfőbb arénájává válhatnak. Fontos közpolitikai térenként funkcionálhatnak. Modern agoraként adhatnak helyet a különféle közhasznú információk terjesztésének, az állampolgárok közötti kapcsolattartásnak. Fontos szerepük lehet a hatalom beszámoltathatóságának, ellenőrzésének garantálása terén. Persze ez esetben fokozottan számolni kell a könyvtárnak mint közpolitikai térnek a felértékelődésével. Minél megkerülhetetlenebbé válik a társadalmi kommunikáció tereként a digitális könyvtár, annál könnyebb lehet politikai irányzatoktól függetlenül garantálni annak a non-profit, semleges közhasznú információs térnek a működtetését, amelyet nyújtani tud.

A digitális könyvtáros a jövőben kevésbé lehet bezárva adott szervezeti keretek közé. A digitális információszolgáltatás intézményei várhatóan jóval szabadabb és rugalmasabb mozgástérben létezhetnek, mint a fizikai térben működő társaik. Ennek megfelelően viszont a digitális könyvtárosnak nagyon autonómnak, független, érett, nyitott, szolgáltató és kritikai szellemű személyiségnek kell lennie. Központi szerepet játszhat abban, hogy a megfelelő időben a leginkább releváns információkat juttassák el a felhasználók számára. Felhasználói oldalról pedig nagyon sokszor (bár nem mindig!) rövidtávon és látványosan jelentkezhet a digitális könyvtárosi segítség eredménye. Az egyéni élethelyzetek kezelése, a munkát érintő kihívások, illetve a döntéselőkészítés folyamata jelenthet például lehetőséget erre. Számos esetben a segítség nem is egyszerű narratív jellegűen jelenik meg. Rendelkezésre bocsátjuk a felhasználó számára a személyre szabott információs csomagot. Segíthetünk annak sok szempontú kreatív feldolgozásában, ám a végeredmény (s hogy lesz-e valamiféle eredmény egyáltalán) már a felhasználói szándékon múlik. Tammaro és Myburgh művében a tienkettedik fejezetben tett megállapítás érvényesebb manapság, mint valaha: A digitális könyvtáros információközvetítő, segítőtárs az alkotásban. Nem jelenik meg önálló autoritásként mint a források hozzáférését, az osztályozás szempontjait szigorúan szabályozó személy. A kapuőri szerep rejtetten a mentori tevékenységbe ágyazva jelenik meg. Ez is nagy változást jelent a fizikai könyvtári környezethez képest.

Reményeim szerint ebben az összefoglalóban be tudtam mutatni a digitális könyvtárakhoz kötődő feladatok összetettségében rejlő szépségeket. Legfőbb célom az volt, hogy az informatikai, információtechnológiai fejlődés, eszközök, szakmai kompetenciák szerepét nem alulértékelve bemutassam, hogy a digitális könyvtár jóval több annál, mint ahogyan azt informatikai szemszögből ábrázolni szokták. A jövő társadalomfejlődési kihívásai kapcsán is alapvető fontosságú, hogy a digitális világot a maga összetettségében fogjuk fel, túllépve a technológiához kötődő determinisztikus kötöttségeken. Túl érdekes, túl sokszínű és túl izgalmas ahhoz ez az összkép, hogy csupán egyetlen nézőpontból vizsgáljuk meg azt.

Jegyzetek

1. Tammaro, A. M. – Myburgh, S.: *Exploring Digital Library Education* (latest dra.). Chandos Publishing, 2012.
2. A múról a Könyvtári Figyelő 2014/1. számának digitális változatában született már egy részletes recenzió. Néhány megállapítást az azóta történt társadalmi átalakulások hangsúlyos fényben láttatnak. A technológiai determinizmus sem vesztette el aktualitását korunk ideológiai főáramában. Ez adja meg az aktualitását egy újabb, némileg más hangsúlyokkal élő összegzésnek.

3. Foucault, M.: *The fantasia of the library*. In: *Michel Foucault: language, counter-memory, practice: selected essays and interviews*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1977.
  4. Foucault i.m. p. 91.
  5. Tammaro, A. M.: A curriculum for digital librarians: a reflection on the European debate. *New Library World*, 2007, 108 (5/6), pp. 229–246. doi:10.1108/03074800710748795
  6. Saracevic, T. – Dalbello, M.: A survey of digital library education. In: *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology*, 2011. (pp. 209–223).
  7. Maceviciute, E.: Education for digital libraries: library management perspective. In *International Conference on Digital Library Management (ICDLM): Extending benefits of modern technology to public, academic, and special libraries, 11-13 January, 2011, Science City, Kolkata*. Kolkata, India: TERI, Raja Rammohun Library Foundation, 2011. URL: <http://hdl.handle.net/2320/9660>; Wilson, T. D.: Mapping the curriculum studies. *New Library World*, 2001, 102 (11/12), pp. 436–442.
  8. Dilevko, J.: *The politics of professionalism a retro-progressive proposal for librarianship*. Duluth, Minn.: Library Juice Press, 2009. URL: <http://public.eblib.com/choice/publicfullrecord.aspx?p=3328224>; Tuchman, G.: *Wannabe U : inside the corporate university*. Chicago: University of Chicago Press, 2009.
  9. Black, J.: *A dictionary of economics*. Oxford; New York: Oxford University Press, 1997. p. 357.
  10. Tennant, R.: Skills for the new millennium. *Library Journal*, 1999. 124(1), 39. Choi, Y., & Rasmussen, E.: What do digital librarians do? In *Proceedings of the 6th ACM/IEEE-CS joint conference on digital libraries*, Chapel Hill, N. C.: (pp. 187–188). New York: ACM Press, 2007. doi:<http://dx.doi.org/10.1145/1141753.1141789>
  11. A curriculum for digital librarians: a reflection on the European debate. *New Library World*, 108(5), 229–246. doi:10.1108/0307480710748795
  12. Foucault, M.: *The order of things : an archaeology of the human sciences*. New York: Pantheon Books, 1971.; Foucault, M.: *The Archeology of knowledge*. London: Routledg, 1989.
  13. Weech, T.: LIS Competencies in the digital age: The US and the EU: two views. In *Proceedings of the BOBC.ATSSS 2010, January 25-27, 2010. University of Parma, Parma, Italy*. Parma, 2010. URL: http://www.researchgate.net/publication/41542971_LIS_competencies_in_the_digital_age_the_US_and_the_EU_two_views
  14. Farkas, M.: *Skills for the 21st Century Librarian*. (2006). Retrieved January 2, 2015, URL: <http://meredith.wolfwater.com/wordpress/2006/07/17/skills-for-the-21st-century-librarian/>
Tammaro, A. M.: A curriculum for digital librarians: a reflection on the European debate. *New Library World*, 2007, 108(5), 229–246. doi:10.1108/0307480710748795
-

Andrea Hrčková

A könyvtári weboldalak optimalizálása: főbb alapelvek, sikeres projektek¹

A mai felhasználó az információkeresés során elsősorban valamilyen keresőeszközt használ, egyre kevésbé fordul a könyvtári katalógushoz. Ezt támasztják alá a statisztikák is, amelyek bizonyossága szerint a *Google*-ben másodpercenként mintegy 40 000 keresést indítanak. A könyvtárak a kulturális örökség digitalizálásának köszönhetően a tartalmaik jelentős részét elérhetővé tették az interneten, ennek ellenére továbbra is problémát jelent, hogy e tartalmakat nem lehet megtalálni az egyes keresőrendszerekben. A cikkben megmutatjuk, hogyan működnek az internetes keresők: mely tartalmakat látnak, és melyekkel vannak problémáik. Rávilágítunk, milyen szempontokat vesz figyelembe a *Google* a tartalmak értékelésekor és hozzáférhetővé tételekor. Mindezt olyan, a hatékonyságot jól példázó szlovák könyvtári weboldallal illusztráljuk, amelyek kifejezetten támogatják a digitális örökség internetes visszakereshetőségét.

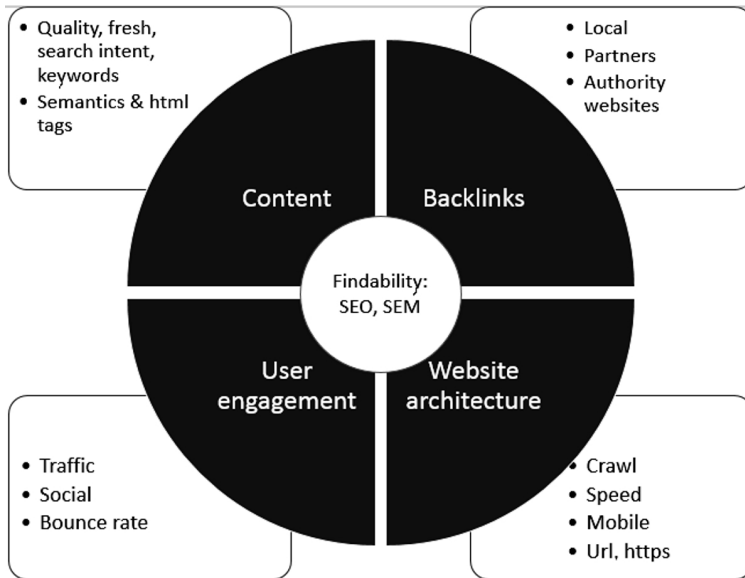
Egyre inkább az internet válik a könyvtári szolgáltatások és termékek közvetítőeszközévé. Ezt támasztja alá a tartalmak tömeges digitalizálása: az *Europeana* digitális könyvtárban mintegy 49 millió digitális objektum található, és egyedül a szlovák *Dikda* projekt keretében 2,5 millió objektumot digitalizáltak. A könyvtári weboldalak digitális tartalmaikkal fontos virtuális kapcsolódási pontot jelentenek a felhasználó és a könyvtár között. A közösségi hálókkal szemben a weboldal állandó, stabil tájékozási pontot jelent, ezért is érdemes külön figyelmet szentelni annak, hogy mennyiben felel meg a felhasználói igényeknek és a keresőmotorok működési alapelveinek.

Hogyan működik a keresőeszköz?

Koster olyan számítógépes programként definiálja a keresőmotort (*spider, crawler*), amely a web hipertextstruktúráját kutatja át abból a célból, hogy megtalálja egy dokumentumot, valamint minden egyéb dokumentumot, amelyre az adott dokumentum hivatkozik.² A talált dokumentumokat a kereső indexeli és elteszi őket az adatbázisába.

A keresőprogram ezután összeveti ezeket a felhasználó által indított keresésekkel. A weboldalak relevanciáját, ezzel együtt a találati sorrendet a rendszer egy olyan algoritmus alapján állapítja meg, amely titkos, valamint állandóan változik. A weboldal-optimalizálással (*search engine optimization* = SEO) foglalkozó szakemberek ugyanakkor a rendszeres tesztek révén meg tudtak állapítani néhány olyan alapvető tényezőt, amelyet a weboldalak viselkedésének érdekében javasolt figyelembe venni.

Fishkin értelmezésében a SEO a webhely módosítására irányuló aktív tevékenység, amely a weboldal egyes aspektusainak (*onpage factors*), valamint a weboldalon kívül található jeleknek (*offpage factors*) a tökéletesítésén keresztül valósul meg, és azt a célt szolgálja, hogy növelje a visszakereshetőséget (megtalálhatóságot) és a keresőrendszerek felől érkező látogatók számát.³ Közelebről a cél, hogy a weboldal a potenciális felhasználó által folytatott keresés során a konkurens oldalt megelőzően, lehetőleg az első, de legalább a harmadik találati oldalon jelenjen meg. Annak ellenére, hogy az egyes felhasználók a rendelkezésükre álló eszköztől függően más-más találatokat kapnak, valamint dacára annak, hogy a műszaki és kreativitási tényezők az időben változnak, a *Search Engine Land* portál rendszeresen összegzi a főbb faktorokat a SEO-elemek periódusos táblázatában. Ebben a cikkben ismertetjük azokat az alapvető megközelítéseket, amelyek könyvtári környezetben is alkalmazhatók.

A weboldalak megtalálhatóságát befolyásoló főbb SEO-tényezők

A weboldal indexelhetősége

Bármely interneten elérhető digitális tartalom keresőeszköz általi megtalálhatóságának alapfeltétele, hogy a keresőrobot hozzáférjen az adott tartalomhoz. Egyes katalógusok vagy szöveges források például azért nem hozzáférhetőek a robotok számára, mert az oldal forráskódjában a „*robots nofollow*” címkét (tag-et) használják (ami egyébként könnyen

ellenőrizhető), vagy azért nem elérhető szöveges formában a digitális objektum vagy a rávonatkozó katalógusrekord, mert a katalógushasználat regisztrációhoz kötött.

Lehetséges, hogy a katalógus vagy a könyvtár egyéb információs produktuma nem található meg a kereső adatbázisában, és ezért nem indexelt. Ezen könnyen segíthetünk azzal, hogy az URL-ünket regisztráljuk a *Google Search Console*-ban. Azon felül, hogy ezzel a lépéssel a *Google*-t informáljuk a weboldalunkról (katalógusunkról, adatbázisunkról...), ezzel az intuitív, egyben ingyenes eszközzel egy, a weboldalunk felhasználóinak viselkedésére vonatkozó webanalitika is jár, ami jól alkalmazható a felhasználói szükségletek felmérése során.

A pozsonyi Szlovák Közgazdasági Könyvtár (*Slovenská ekonomická knižnica*) esete jól példázza, hogy a weboldalunknak a keresőrendszerbe való manuális bejelentése milyen mértékben segíti a visszakereshetőséget. A könyvtár elektronikus katalógusának látogatottsága a háromszorosára növekedett, miután regisztrálták a *Google*-nél és az *Ebsco Discovery Service*-ben.⁴

A katalógusadatok láthatóságának növelését célozza az *Open Bibliography and Open Bibliographic Data* kezdeményezés. Erre példa a Német Nemzeti Könyvtár, amely a MARC 21-formátumú leírásait nyílt kapcsolt adatként (*Linked Open Data*, LOD) is hozzáférhetővé tette. A LOD a weben található adatállományok URI-kon keresztül való összekapcsolásán alapul. Az adatrepresentáció a rendszerek közötti adatcserét lehetővé tevő RDF nyelven történik (*Resource Description Framework*) / RDFS (*Resource Description Framework Schema*), általában XML szintaxissal.⁵ A LOD használata tehát a keresőmotor és a könyvtár közötti sikeres kommunikációt szolgálja.

A könyvtár és a keresőmotor közötti kommunikáció

Érdeemes megjegyeznünk, hogy annak ellenére, hogy a képek és nem-szöveges dokumentumok terén jelentős előrelépések történtek, a keresőmotorok továbbra is a szövegeket tudják csak jól értelmezni, azok közül is főként a HTML vagy XML nyelven közölteket. Egy átlagos keresés során a találati listán a HTML-állományok megelőzik mind a Word-, mind a PDF-állományokat, még a *Google Scholar*-ban is. Törekednünk kell ugyanakkor a megfelelő metaadatolásra.⁶

A keresőmotor és a könyvtár közötti kommunikációs problémák többek közt onnan erednek, hogy az információ a könyvtári katalógusban és a weben másképpen szerveződik. Míg a keresőhöz a digitális objektumokról szóló információ olyan metaadatokon (HTML-címkeken) keresztül jut el, mint az „alt”, a „title”, „H1”-„H6”, addig a könyvtárak az objektumaikat MARC-tartalomjelölők segítségével írják le. Kivételként lehetne említeni a Szlovák Nemzeti Galéria (*Slovenská národná galéria*) *Web umenia* projektjét, amely a digitális objektumokat HTML-címkekkel is ellátja, így azokat a Google keresőmotorja probléma nélkül indexelni tudja.

A keresőeszközök és könyvtárak közötti „megértéshez” járul hozzá a *Dublin Core*, amit a keresők értelmezni tudnak, valami okból azonban nem számolnak vele a webtartalmak relevanciájának értékelésekor.⁷ Manapság ugyanakkor azt látjuk, hogy a keresők a Schema szótára alapján egyre inkább képesek a szemantikus visszakeresésre, illetve a könyvtárak is egyre inkább szemantikus teszik közzé tartalmaikat (az RDA katalogizálási szabályait követve), esetleg már RDF-ként, ahogy például a már említett Német Nemzeti Könyvtár.⁸

A weboldal minőségének külső tényezői

Azt, hogy a keresőrobotok hogyan értékelik a tartalom minőségét és relevanciáját, az adott tartalomra vonatkozó hipertextes hivatkozások mennyisége és minősége is befolyásolja. Ha a digitális könyvtárra, illetve katalógusra semmilyen más weboldal nem hivatkozik, a kereső nem fogja azt megtalálni. Ezzel szemben, ha minőségi weboldalak hivatkoznak nagy számban az oldalunkra, a kereső megbízhatóként fogja azt értékelni, valamint előrébb helyezi a találati listán. A külső internetes hivatkozások száma befolyásolható a hivatkozásépítés (*linkbuilding*) stratégiájának alkalmazásával. A *linkbuilding* egy etikus mód arra, hogy hipertextes hivatkozásokat helyezünk el egyéb weboldalakon.⁹ Érdeemes ebből a célból megszólítanunk a partnerkönyvtárakat, vagy olyan weboldalak üzemeltetőit, amelyek szempontjából a könyvtárunk által kínált digitális tartalom releváns lehet. Alább említünk néhány lehetőséget a hivatkozásépítésre.

A könyvtárak általában sok olyan partnerrel rendelkeznek, működnek együtt, amelyek módjában áll a saját weboldalán olyan hivatkozásokat elhelyezni, ami az ő honlapjukra mutat. Természetesen jelentős mértékben esnek számításba a közösségi hálókon, például a Facebookon található hivatkozások, a könyvtár saját oldalán vagy máshol közzétett linkek. A keresőeszköz számára is fontos tehát, hogy a könyvtárról „beszélgetés folyjon”.

April - September: without Wikipedia

Oct.2016-March 2017: with Wikipedia

Változások a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár Digitalna.kniznica.info weboldalának látogatottságában

Érdekes, egyben hatékony stratégia lehet a *Wikipédia* aktualizálása a könyvtár birtokában lévő, vagy az intézménnyel valamiképpen összefüggő tartalmakkal. Természetesen ilyenkor is a szerzői jog tiszteletben tartásával szükséges eljárunk, valamint – a könyvtár weboldalára mutató – forráshivatkozásokat kell elhelyeznünk a szócikkekben a jegyzetek vagy külső hivatkozások között. A *Wikipédiát* a keresőmotorok általában nagyon jól értékelik. A tény, hogy a Digitalna.kniznica.info portálon található digitális tartalmait

ezen a felületen is közzé tette, közvetlen módon járult hozzá, hogy a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár weboldalának látogatottsága láthatóan megnövekedett.¹⁰ A stratégia megvalósítása során 81 új *Wikipédia*-szócikk jött létre, valamint 244 *Wikipédia*-oldalt egészítettek ki tartalommal, beleértve a digitális könyvtár vonatkozó objektumaira mutató hivatkozásokat. A projektet követően a havi látogatószám a mutatók alapján a kétszeresére növekedett, és az oldalak gyors elhagyására vonatkozó ún. visszafordulási arány (*bounce rate*) a hatodára csökkent, ami a belinkelt objektumok magas relevanciaértékére utal.

A Szlovák Nemzeti Galéria ugyancsak érdekes és hatékony hivatkozásépítési stratégiát választott. A fasizmusról szóló kiállításukhoz készítettek egy portált, amelyhez a művészeti tartalmú „*Web umenia*” oldalon található, az adott témával foglalkozó digitális objektumokat használták fel. A „digitális kiállítás” projektről a közösségi hálókön keresztül értesítették az elektronikus sajtót, valamint több befolyásos személyt. Köszönhetően annak, hogy a megszólított médiumok hírt adtak a vitát kavart kiállításról, valamint hivatkoztak az adott weboldalra, a *Google* úgy értékelte, hogy a felhasználó számára különösen fontos oldalról van szó, és előnyös helyet juttatott neki a találati listán. A Szlovák Nemzeti Galéria így elérte azokat a felhasználókat, akik például a második világháborúról vagy a zsidókról szerettek volna információkat találni.¹¹

The screenshot shows a search engine interface with a search bar and a search button. Below the search bar, there are navigation links: 'Dielo', 'Kritika', 'Autori', 'Články', 'Info'. The search results show the title 'Antickí poľovníci Mussolini a Hitler' by Štefan Bednár. A preview of the artwork is shown on the left. On the right, the HTML code for the search result is displayed, including a canonical link and alt text for the image.

Egy kép és a kapcsolódó HTML-kód a *Web umenia* oldalon¹²

A felhasználói szükségleteket tiszteletben tartó tartalom

Ahogy láttuk, azzal, hogy a keresést végző felhasználók szükségleteit sikerül kielégíteniük, a könyvtárak jeleket küldenek a keresőmotoroknak a tartalmaik relevanciáját illetően. Szükséges tehát, hogy megismerjük és megvizsgáljuk a felhasználók szándékait, ami a keresőkérdéseken keresztül lehetséges, hiszen azok tükrözik a felhasználói célokat és szükségleteket. Az átlagos felhasználó szándékai eltérhetnek a könyvtáros szakember által elvártaktól, például megmutatkozhatnak egy olyan szókapcsolatban, mint „ingyen wifi” vagy „ingyen internet”. Ezért is rendkívül fontos a felhasználói szükségletek felmérése.¹³

A felhasználók közvetlen megkérdezése mellett a *Google Adwords Keyword Research Tool* is megszűhat nekünk néhányat a keresőkérdésekben előforduló szavak közül. Ezeket a kulcsszavakat érdemes azután használnunk a weboldal szövegében, de mindenképp a címekben, fejcímekben.

Az a tartalom, amely a felhasználó számára a leghasznosabb, egyben a leglátogatottabb is, aminek a megállapításához érdemes webanalitikát használnunk, így például a *Google Analytics* és *Search Console* eszközöket. A *Google* a keresési találatok között előnyben részesíti az elsődleges forrásokat, ezért a visszakereshetőség optimalizálásakor a legfontosabb, hogy az ilyen jellegű tartalommal rendelkező digitális könyvtárra koncentráljunk. Ha szeretnénk a találatok között olyan könyvtárakat is látni, amelyek eddig csak másodlagos információt szolgáltatottak (pl. katalógusrekordokat), érdemes elgondolkodnunk, nem kellene-e létrehozunk egy könyvtári blogot. A bejegyzések szólhatnak például a gyűjteményben található érdekes könyvekről, amelyeket maguk a könyvtárosok ajánlanak olvasásra. Főleg az a fontos, hogy valamiféle hozzáadott értéket nyújtson, valamint gondoskodjanak a rendszeres aktualizálásáról.

Lokális keresés

Érdemes figyelmet szentelni a lokális keresési találatok optimalizálásának is, hiszen a könyvtáraknak továbbra is vannak hagyományos, az intézmény épületén belül nyújtott szolgáltatásai, így a róluk szóló információ a helyi lakosság számára különösen releváns lehet. A lokális találatok a felhasználó környezetében található intézményekről szóló információkra vonatkoznak, a *Google Local* esetében ezek közvetlenül a *Google* keresési találatok között találhatóak. Olyan jellegű információkról van itt szó, mint az intézmény címe, kapcsolati adatai, a térképen való pontos elhelyezkedése, fényképek, általános ismertetés, illetve a nyitvatartási idő. Mindenképp a következő tényezők azok, amelyek mind szlovák viszonylatban, mind általános értelemben befolyással vannak arra, hogy egy cég felbukkanjon a *Google* lokális találatok között: a szervezetnek rendelkeznie kell egy bárki számára elérhető *Google+* profillal, fel kell tüntetni a *Google* térképén, valamint minél több értékelést kell szereznie a *Google+* szolgáltatásban.¹⁴ A *Google+* profil elkészítése és a *Google Maps* kiegészítése az intézmény lokális profiljához vezető kapcsolattal minimális időt vesz igénybe, ugyanakkor adott esetben jelentősen növeli a láthatóságot. Az értékelések összegyűjtése hosszabb időt vesz igénybe, ellenben bármely, a szolgáltatásokkal elégedett felhasználónak módjában áll értékelni a könyvtárat annak *Google+* profilján keresztül.

Mobil változat és a betöltődés sebessége

Ahogy növekszik a weboldalak mobiltelefonon való megtekintésének a száma, egyre inkább szükségessé válik, hogy a könyvtári weboldalak is megfeleljenek a reszponzivitás igényének, ami lehetővé teszi, hogy a tartalmakat anélkül jelenítsük meg a mobilkészülökön, hogy azt horizontális helyzetbe kellene állítanunk, vagy szükség volna a szöveg felnagyítására. Marcotte a reszponzivitás (vagy alkalmazkodóképesség) három pillérét határozta meg: flexibilis megjelenítés (amelynek segítségével a weboldal szélességét az aktuálisan használt böngészőablakhoz mérten lehet növelni vagy csökkenteni), flexibilis ábrák (amelyek az adott képernyőfelbontáshoz igazodnak), valamint médialekérdezés (vagyis az aktuális megjelenítőeszköz paramétereinek a lekérdezése).¹⁵ A reszponzív we-

boldal HTML-forráskódja nem változik, az eltérő megjelenítés lehetőségeiről a CSS-kód gondoskodik.

A betöltődés gyorsasága szintén fontos SEO-tényező, amit támogathat a képek tömörítése, a mobilváltozat tartalmának észszerű elrendezése (priorizálása), ami könyvtári weboldalak esetén főként a kapcsolati információk és a nyitvatartási idő kiemelését jelenti.¹⁶

Zárszó

Megvizsgáltuk a visszakereshetőség (megtalálhatóság) alapelemeit, amelyen a minőség, hasznos, valamint a keresőeszköz számára értelmezhető tartalom, a magasan értékelt weboldallal való kapcsolódások (linkek) száma, a lokális keresési találatok, valamint az oldal használhatóságát jelző tényezők, mint amilyen a betöltődés sebessége vagy a felhasználói viselkedés. A weboldalak optimalizálása azonban olyan tudomány és művészet, amelyet nem lehet rövid terjedelmi keretek között a maga egészében ismertetni. Emellett a keresők algoritmusai folyamatosan és gyakorta változik, ezért érdemes figyelni a weboldalak visszakereshetőségének optimalizálásával (SEO) foglalkozó portálokat, amilyen például a *Search Engine Watch*, a *Moz* vagy a *Search Engine Land*, illetve be lehet kapcsolódni a digitális tartalmak optimalizálásával foglalkozó szakemberek munkájába. Az optimalizálás mindenképp figyelmet érdemel, hiszen az a tartalom, ami nem visszakereshető, mintha nem is létezne. Ebből a szempontból nézve azok a könyvtári digitalizálási projektek, amelyek részben a tartalmak széles körű hozzáférhetővé tételére irányulnak, olykor elvétik a célt. Egy másik fontos ok, hogy foglalkozunk a kérdéssel, a társadalmi felelősségtudat. Amennyiben a könyvtár nem szentel figyelmet a tartalmi visszakereshetőségének, a többség olyan tartalmakra fog bukkanni a keresőeszközök használatával, amelyek minősége kérdéses.¹⁷

A fordítást Dancs Szabolcs készítette

Jegyzetek

1. A cikk az ELTE 2018. május 27–31-én rendezett Digital Humanities konferenciáján elhangzott előadás alapján készült. Az eredeti előadást lásd itt: Hrčková, A.: Increasing the Findability of Digital Heritage Documents by Using Search Engine Optimization Methods (prezentáció). 2018. [online]. Digital Humanities Budapest, 2018. [2018-08-20]. <https://www.slideshare.net/AndreaHrckova/increasing-the-findability-of-digital-heritage-documents-by-using-search-engine-optimization-methods>
2. Koster, Martijn: *Robots in the Web: threat or treat?* 2007. [online]. [2018-08-20]. <http://www.robotstxt.org/threat-or-treat.html>
3. Fishkin, Rand: *Beginner's guide to SEO* [online]. Seattle: SEOMoz, c2018. [2018-08-10]. <https://moz.com/beginners-guide-to-seo>; *The Periodic Table of SEO Success Factors*. [online]. In: Search Engine Land, 2017. [2018-08-30]. <https://searchengineland.com/seotable>
4. Kmeťová, J.: *Generácia milenánov – výzva pre akademickú knižnicu*. 2017. [online]. In: Infos, 2017. http://www.infolib.sk/files/infos_2017_prezentacie/sskk_zbornik_symposium-infos-2017.pdf
5. Špániová, M.: *Význam terminológie pre informačnú činnosť: terminologické princípy tvorby tezaurrov a interoperabilita s inými slovníkmi*. [online]. In: Knižničná a informačná veda XXVI. Pozsony:

- Univerzita Komenského v Bratislave, 2016. [2018-08-20]. https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kkiv/Rozne/Zbornik_Kniznicna_a_informacna_veda_26_zbornikkivxxvi_01.pdf
6. Arlitsch, O'Brien: *Invisible Institutional Repositories: Addressing the Low Indexing Ratios of IRs in Google Scholar*. 2012. [online]. [2018-08-20]. <https://www.semanticscholar.org/paper/Invisible-Institutional-Repositories%3A-Addressing-of-Arlitsch-O'Brien/29706c9408b3c173f1e9475ef7cfe71cfc795766>
  7. Azfar, A.: *Dublin Core vs. Schema.org: A head to head metadata comparison*. 2015. [online]. [2018-08-20]. <https://seopressor.com/blog/dublin-core-vs-schemaorg-metadata-comparison/>
  8. Hrková, A.: *Marketing knižnic orientovaný na používateľa* [online]. Pozsony: Stimul, 2017. [2018-08-20]. http://stella.uniba.sk/texty/AH_marketing_kniznic.pdf
  9. Makulová, S., Hrková, A.: *Optimalizácia webových stránok pre vyhľadávacie nástroje*. 2011. [online]. Pozsony: Elet, 2011. [2018-08-20]. www.elet.sk/seo/makulova-hrkova.pdf
  10. Dollerová, J.: *Prieskum kauzality medzi obsahom Wikédie a zvýšením návštevnosti digitálnej knižnice UKB*. 2017. [online]. In: Infos, 2017. [2018-08-20]. www.infolib.sk/files/infos_2017_prezentacie/prieskum_kauzality-dollerova.pdf
  11. Čudrnák, M., Balko, G.: *Web sen x skutočnosť – udalosti slovenského štátu v 4 kapitolách*. 2017. [online]. In: Infos 2017. [2018-08-20]. http://www.infolib.sk/files/infos_2017_prezentacie/sskk_zbornik_symposium-infos-2017.pdf
  12. <https://www.webumenia.sk/>
  13. Hrková, A.: *Marketing knižnic orientovaný na používateľa* [online]. Pozsony: Stimul, 2017. [2018-08-20]. http://stella.uniba.sk/texty/AH_marketing_kniznic.pdf
  14. Duriš, D.: *Výskum Pízza SEO: Ako dosiahnuť lepšie lokálne výsledky?* 2015. [online]. In: Pizza SEO. Pozsony, 2015. [2018-08-20]. <https://pizzaseo.com/sk/blog/lokalne-vysledky-lepsie-pozicie/>
  15. Marcotte, Ethan: *Responsive web design* [online]. New York: A Book Apart, 2011. [cit. 2018-08-01]. <http://www.abookapart.com/products/responsive-web-design>
  16. Hrková, A.: *Marketing knižnic orientovaný na používateľa* [online]. Pozsony: Stimul, 2017. [2018-08-20]. http://stella.uniba.sk/texty/AH_marketing_kniznic.pdf
  17. Ez a cikk a HIBER, APVV 15-0508 projektnek köszönhetően jött létre.
-
-

Simon Krisztina

Ötletek egy könyvtárostánár tarisznyájába – gondolatok/emlékek a veszprémi vándorgyűlésről

Napjaink legnagyobb kihívása az élet minden területén a folyamatos innováció és mobilitás. Az információ egyre nagyobb érték. Az egész életen át tartó tanulás mára alapkövetelménnyé vált. Különösen jellemző ránk, könyvtárosokra. Dolgozzunk akár köz-, szak- vagy iskolai könyvtárban. Minőségi munkánk két alappillére a kiterjedt kapcsolati háló és a kooperáció. Nem véletlenül lett tehát a 2016. július 7–9. között Veszprémben megrendezésre került Magyar Könyvtárosok Egyesülete 48. vándorgyűlésének vezérfonalá és címe: *Kapcsolat – könyvtár – együttműködés. Felelősséggel a sikeres közösségekért!*

Személy szerint engem a téma azért is érdekelt, mert könyvtárostánárként egyre inkább azt tapasztalom, hogy a hatékony működés érdekében több funkciót is be kell betöltenie egy iskolai könyvtárnak. Közösségi térként például elérhetjük azokat a diákokat is, akik egyébként nem olvasók, a közkönyvtárakkal együttműködve színesíthetjük könyvtári életünket, a pedagógus kollégák közreműködésével és őket segítve tudásközpontokká, információs bázisokká válhatunk. Sok-sok lehetőség, még több kihívás. Úgy gondoltam, a vándorgyűlésen elhangzott előadásokból ötleteket meríthetek, hisz' az egymástól való tanulást, a tudásmegosztást tartom az egyik leghatékonyabb tanulási formának. Mások gyakorlata, tapasztalata sokszor adhat lendületet, új tudást saját munkánk elvégzéséhez. Nem véletlen, hogy könyvtárpedagógusként a sokrétű és színes programok közül én a Könyvtárostánárok Egyesületének bemutatóira, előadásaira fókuszáltam.

Ötletmorzsák az iskolamúzeumból

Nem is tudtam volna jobb nyitányt elképzelni a vándorgyűlésnek, mint egy helyi iskolai könyvtár megtekintését. Az érdeklődők ellátogathattak a Veszprémi Dózsa György Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola könyvtárába és iskolamúzeumába. Demény Pálnak köszönhetően mélyrehatóan megismerkedhettünk a múzeum gyűjteményével. Lelkesedése ránk, látogatókra is átragadt, főleg miután a régi tankönyveket nézegetve többen felismerték diákkoruk dokumentumait. Bármily furcsa is, iskolatáskáink tartalma mára az iskolatörténet részét képezi, mi több, úttörő éveink kitüntetései vagy az általunk használt elektronikai eszközök a mai gyerekeknek már csupán érdekességek.

Számomra viszont több gyakorlati ötletet is adott a kiállítás. Főleg az a rész, ahol a pedagógusok által használt segédeszközökkel ismerkedhettünk meg. Az egyszerű, gyakran otthon is elkészíthető segédanyagokat lefényképeztem, és már a múzeumlátogatás során elkezdtem pedagógiai módszertáram és ötlettáram pillangós hátizsákjának megtöltését. És a gyűjtögetés folytatódott...

Könyvtárpedagógiai ötletek

Bencsik Józsefné Éva könyvtárostánár az iskolai könyvtár és saját munkája bemutatása során több, a saját könyvtáramban is megvalósítható jó gyakorlatot is ismerkedhettem meg. Az iskolai könyvtárba még be se léptünk, amikor már egy játékos feladat ötlete keltette fel a figyelmünket, melynek fantáziájával: „lapozós egyetem”. Az iskola egész területén kis „vitrinek” vannak elhelyezve. Ezekbe évközben egy-egy könyv kerül, bizonyos oldalakon kinyitva (majd következő oldalra lapozva), valamint az olvasottakhoz készített feladatlap. A megoldásokat a könyvtárban kell leadni. A könyvek és a feladatok bizonyos időközönként cserélődnek. Mi történik? Közelebb hozzuk a könyveket az olvasókhöz, segítünk leküzdeni küszöbfélemlüket, felkeltjük érdeklődésüket. És a könyv, az olvasás népszerűsítése jelen van az egész iskolában. Mi több, maga az iskolai könyvtár is, hisz’ már a folyosókon „megszólítja” a könyvtárostánár a diákokat. És a folyosói kommunikáció folytatódik. A könyvtár előtti falrész tele a könyvtár éves programjaihoz kötődő kiállítási darabokkal, felhívásokkal. Élő, közvetlen kommunikáció zajlik így a diákok és a könyvtár között. Éva előadásából – már a könyvtár terén belül – kiderült az is, hogy milyen színes a könyvtári élet.

Láthatunk gyönyörű védőborítókat, amiket egy-egy osztály készített a már igencsak elhasználódott Benedek Elek mesekönyvekre. Az ötlet kiváló. Gyakorlati tapasztalatom azt mutatja, hogy sokszor azért nem veszik le a gyerekek a régebbi kiadású könyveket a polcokról, mert elhasználódott, csúnya a kötésük. De új borítókat gyártva, esztétikusabbá tehetjük állományunk külsejét, miközben személyes kötődést is kialakíthatunk az olvasó és a mű között. Hisz’ ahhoz, hogy szép, kifejező borítót készítsenek a diákok, meg kell ismerniük az adott művet, műveket. A saját kötésű könyveket aztán valószínűleg ajánlgatni is fogják egymásnak, és rögtön érvényesül a pozitív kortárs hatás. Így hathatnak kedvezően a különböző olvasáshoz kapcsolódó idézeteket tartalmazó könyvjelzők is, melyeket Éva mutatott nekünk. Ezek funkcióját és tartalmát is továbbgondoltam, és a fentiekkel együtt szintén bekerültek a tarsolyomba, a szülőknél szóló könyvajánló könyvjelzővel együtt.

Egy követendő példa

Délután az érdeklődők részt vehettek a vándorgyűlés nyitó plenáris ülésén, mely a gondolatébresztő megnyitókon túl számunkra, könyvtárostánárok számára meglepetést is tartogatott. Szakmári Klára az KTE akkori elnöke MKE emlékéremet kapott. Úgy gondolom, hogy ez mindannyiunk szívét büszkeséggel töltötte el. És a Kláráról szóló laudációt hallgatva ismét került valami abba a pillangós hátizsákba.¹ Hisz’ egy ember 38 évi elkötelezett könyvtárostánári munkáját látva egy követendő példát vihettem haza. Példát az elkötelezettségre, a motivációra, a folyamatos megújulási készségre, képességre. Klári munkássága arra ösztönöz, hogy mindig van valami új, valami más lehetőség, van

továbblépés, csak rá kell találni, meg kell ragadni. A lényeg, hogy az adódó lehetőségekből a lehető legtöbbet hozza ki az ember, a többiek érdekeit figyelembe véve, képviselve. A díjkiosztón született meg az ötlet, hogy mi is meglepnénk, valami egyedi ajándékkal. A meglepetést péntek délelőttre a Hangvilla próbateremében elhangzó előadások idejére tartogattuk, ahol a moderátor nem más volt, mint Szakmári Klára.

Titkok a városban

Előtte viszont még ott volt a késő délután és az este, ami kiváló alkalmat nyújtott a kapcsolatépítésre, ápolásra. A helyi szervezők színes programokkal tették lehetővé a kötetlen beszélgetéseket, kulturális feltöltődést. Mi páran, könyvtárostanárok, kötetlen programot választottunk, és együtt indultunk városnézésre. És mitől pedagógus a pedagógus? Sétánk során rögtön megoldandó játékos feladatra bukkantunk. Olyan táblákra, melyek jelentését titok fedte. Minden kreativitásunkat latba vetve se tudtuk megfejtetni a furcsa ábrákat, de viccesebbnél viccesebb megoldások születtek, és lefényképeztük a táblákat. Én személy szerint meg fogom kérdezni diákjaimat szeptemberben, hogy szerintük mit jelentenek a képek. Jó kis feladatlap állítható össze belőlük, egy érdekes könyvtárhasználati óra bevezetőjeként.

Inspiráló iskolai könyvtári körkép

Arra is rá kellett jönnöm a másnapai első előadást hallgatva, hogy könyvtárhasználati óráim helyszíne, iskolai könyvtárunk ellátottsága a veszprémi helyzet tükrében az átlagosnál jobbnak mondható. Szukits Éva, a Deák Ferenc Általános Iskola könyvtárostánára ugyanis a városban végzett felmérés alapján a veszprémi iskolai könyvtárak tárgyi, személyi feltételeiről tartott előadást, helyenként érintve a könyvtárakban folyó pedagógiai munkát. Előadásában rámutatott azokra a csomópontokra, melyeket érdemes vizsgálni az iskolai könyvtárak esetében. Adatokat, összehasonlításokat hallhattunk ábrákkal, grafikonokkal, illusztrálva helyi eredményekkel. Miért lehet ez mégis hasznos számunkra? Azon túlmutatva, hogy saját könyvtárunkat el tudjuk helyezni egy skálán, szempontokat kaphattunk egy hasonló vizsgálat elvégzéséhez saját lakóhelyünkön. Másik felhasználási lehetősége az előadásnak, hogy a pedagógus életpálya modell portfóliós felülete kért tőlünk egy intézménybemutatót. Sokszor könyvtárostanárként bajban van a kolléga, hogy mit is mutasson be az iskolán kívül, milyen részletesen térjen ki az iskolai könyvtár bemutatására. Az elhangzottak jó támpontot jelenthetnek. Azért szükséges ugyanis, hogy a portfólióban egy reális, lehetőleg sok szempontú, mégis tömör leírást adjunk könyvtárunkról, mert az befolyásolhatja könyvtárpedagógiai munkánk színvonalának megítélését. Nehéz ugyanis bemutatni az IKT kompetenciáját az óráján annak a pedagógusnak, akinek nem állnak IKT eszközök a rendelkezésére, folyóirat használatot is nehéz folyóiratok nélkül tanítani, vagy internetes információkeresést internet és számítógép nélkül. Sajnos sorolhatnánk a problémákat, de ehelyett sokkal célravezetőbb a helyzetfeltárás, amiből rögtön kiderülnek lehetőségeink is.

A következő előadás is egyfajta helyzetfeltárásról szólt, de már nem a tárgyi feltételek tükrében, hanem az olvasóvá válás, a családi háttér, az iskola összefüggéseiben. Pál Lajosné Hajnalka, a várpalotai Várkerti Általános Iskola könyvtárostánára a gyermekek olvasási szokásairól, olvasóvá válásának kezdeteiről beszélt egy általa készített szülői

kérdőíves felmérés eredményeinek alapján. Háttérinformációként megtudhattuk, hogy a felmérésben részt vevő családok nagy részét már ismerte a felmérésvezető. Talán ennek is köszönhető, hogy a kitöltött kérdőívek kettő kivételével visszaérkeztek. A gyakorlatból levonható az a konzekvencia, hogy nagyobb a kérdőív kitöltési kedv, ha a kitöltőknek közvetlen személyes kötődése van a felmérés témájához vagy szereplőihez. Az előadó bemutatta a témát feldolgozó kérdéseit, alátámasztotta azok létjogosultságát a vizsgálatban. Hipotéziseket állított fel, majd bemutatta az eredményeket. Érdekes lett volna, ha látunk minta kérdőívet, esetleg az eredményekről készült diagramokat.

„Mi a Szösz?” – olvasókat nevelünk

Az olvasóvá válás elméleti hátterének megismerése után a szekcióülés következő programja egy korai olvasóvá nevelést bemutató jó gyakorlat volt. Királyné Dorogi Edina és Péterfi Rita, a Pest Megyei Könyvtár könyvtárosai a *Mi a Szösz?* című, óvodásokat célzó könyvtárnépszerűsítő kiadványról és annak olvasásszociológiai hátteréről beszélt. Előadásuk nemcsak arra világított rá, hogy miért fontos minél korábban literációs környezetben nevelni a gyermekeket, de felkeltette a hallgatóság érdeklődését azok iránt a nemzetközi és hazai felmérések iránt is, melyek az egyes országok diákjainak szövegértési-olvasási, szövegfeldolgozási képességeire fókuszálnak. Én is utánaolvastam a témának, hogy a program hátterét még komplexebben lássam, az eredmények tükrében iskolám olvasásnépszerűsítő programjait átgondoljam, megtaláljam a megfelelő kitorési pontokat, fejlesztendő területeket. Mint megtudtuk, a könyvtárba járó illusztrátorokat kértek fel a kiadvány arculatának megtervezésére, így jött létre a „Mi a Szösz?” címet viselő „mesefüzetecske”. Aki ezt végigolvassa, alapismereteket nyújt a könyvtár világról, akinek ezt a mesét elmesélik, egy csodás könyvtári világba csöppen, miközben látens módon megtanul több könyvtári alapfogalmat, de megismerkednek általános könyvtári problémákkal is (pl. a sok összefirkált mesekönyv, amit szösz mamának egész éjjel rádírozni kell).

A gyerekekben a kis Szösz figuráján keresztül kialakul egy pozitív attitűd a könyvtári élethez kapcsolódóan. A mesén keresztül közelebb kerülnek a könyvek világához, megszüntetjük küszöbfélelmüket. A kiadvány egyaránt használható a könyvtárlátogatást előkészítő szakaszban, a könyvtárlátogatás során és a látogatás után, az emlékek felidézésére is. Köthetünk hozzá kézműves foglalkozásokat is.

Örömtelnek tartom, hogy egyre többen jönnek rá arra, hogy már az óvodás korosztály is megszólítható könyv-könyvtárhasználati foglalkozásokkal. Éveken keresztül gyakorlat volt, hogy a könyvtár csak helyszínt biztosított olyan foglalkozásoknak (pl. kézműves), ahol a könyvek semmi szerepet nem kaptak. Természetesen hasznos volt, hogy a gyermekekben kialakult egy kellemes élmény a könyvtárral kapcsolatban, és jó esetben a szülőkkel utána körül is néztek, de hiányzott ezekből a foglalkozásokból a pedagógiai tudatosság. Napjaink gyakorlata megváltozni látszik. És a kis Szösz kitalálói megragadták azt a lehetőséget, ami az óvodás korosztály életkori sajátosságait figyelembe véve elkezdheti a korai olvasóvá nevelést.

A közös gondolkodás is előrevisz

Azt gondolom, hogy nekünk könyvtárostanároknak ez követendő példa. Saját mikrokozmoszunkban föl kell mérni a helyi adottságokat, lehetőségeket, és diákjaink életkori sajátosságaihoz, érdeklődési köréhez igazodva megtervezni stratégiánkat. Érdemes kilépni az iskolai kereteink közül és kooperálni a gyerekkönyvtárakkal, más iskolákkal, családdal, de akár gyermekkönyvkiadókkal is. A hallottakat át kell ültetni a gyakorlatba. Ezt segítette a következő előadás is, ami már kifejezetten interaktív volt. A közös meglévő tudásra és a tudásmegosztásra épített. Dömsödy Andrea, az OFI – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum iskolai könyvtári referense gondolatébresztő előadásával kezdődött az utolsó etap. A téma a *Közösségi tér, mint az olvasásfejlesztés tere az iskolai könyvtárban* volt. Úgy gondolom, már a témaválasztásról elmondható, hogy nagyon aktuális. Az iskolai könyvtárak ugyanis egyre inkább úgy tudják bevonzani a diákokat – főleg a felsős korosztályt –, ha a kölcsönzésen, helyben olvasáson kívül más szolgáltatásokat is nyújtanak. De mi is az a „közösségi tér”? Mik az előnyei, mire kell figyelnünk akkor, amikor a könyvtárat közösségi térként is akarjuk működtetni?

Számomra külön érdekes volt a téma, mert egy éve nyert iskolánk egy pályázatot, mely lehetőséget biztosított egy közösségi tér kialakítására. A választás az iskolai könyvtár egyik helyiségére esett. A támogatásnak köszönhetően lecsereztük a bútorok egy részét, babzsákfotelek, társasjátékok kerültek a könyvtárba. Kialakítottunk egy pihenősarkot is. Akkor még nem gondoltam, hogy az activityzó gyerekek és a könyvtár csendjében olvasni kívánó diákok igényeinek összehangolása mekkora feladat lesz. Nemcsak a megugrott könyvtárlátogatási kedvet, a zajsintet is kezelni kellett. Kíváncsi voltam másoknak milyenek a tapasztalatai. Érdekes módon hasonló problémáról nem számolt be senki, viszont jó ötleteket kaptam a könyvtári közösségi tér berendezéséhez, programjaihoz. A csoportfeladat során – amikor véletlenszerűen alakítottunk csoportot a kapott feladat megoldására – nemcsak egy jó ötlet született egy olvasótábor megszervezéséhez, felépítéséhez, témájához, hanem egymás munkáját is jobban megismertük. A feladatmegoldás elején megmutatkozott, hogy mennyiben tér el a gyerekkönyvtárosok és az iskolában dolgozó könyvtárostanárok gondolkodásmódja. Más körülmények, más kihívások, így az olvasótábor szervezését is más aspektusból közelítették meg. Hasznos volt így együtt gondolkodni, és a végén névjegykártyák is gazdát cseréltek. A konferencia egyik célkitűzése, a kapcsolatépítés, így is megvalósult. Jó ötleteket tehettem ismét hátizsákomba, amikor a többiek feladatmegoldásait is meghallgattam, hiszen mindenki más-más olvasásfejlesztési módszert választott, dolgozott ki. Andrea közben különböző szakirodalmakból származó idézeteket adagolt, melyeket igyekeztünk figyelembe venni a feladatmegoldások során.

Összességében elmondható a szekcióületekről, hogy az elhangzott előadások gyarapították szakmai tudásunk, módszertanunk hátizsákját, miközben jó hangulat uralkodott. Ezt talán segítette kis meglepetésünk is, melyet elnökünknek készítettünk. Minden új belépő felé egy kis sárga labda repült, nem kis meglepetést okozva. A meglepetés lényege ugyanis az volt, hogy mindenki, aki részt vett a szekcióprogramon, aláírta gratuláló labdánkat. Miért pont labda? Mert a könyvtárostanárok az elme pallérozásán túl fontosnak tartják a játékosságot, a kreativitást...

A szakmai kiállítók is hozzásegítettek ötletekhez

A KTE szakmai programja ezzel az előadással véget ért, de számomra érdekes volt még a kiállítási tér is, ahol folyamatosan ismerkedhettek a kollégák a szakmához kötődő kiállítók munkájával, kiadványaival, felkínált lehetőségekkel. Természetesen hátizsákunk tartalmát is gyarapították különböző kiadványokkal. Számomra nagyon hasznos volt pl. a KELLO *Új könyvek* kiadványa. A közművelődési könyvtárak gyermekkönyvtárosainak megvan a lehetősége, hogy böngésszenek a kiadványban, így tisztában lehetnek a könyv-újdonságokkal, a könyvpiac kínálatával. Mivel az iskolai könyvtáraknak évek óta nincs központi beszerzési kerete, így szerződésünk se a KELLO-val. Sajnos ebből következően az *Új könyveket* se lapozgathatjuk. Pedig általános könyvismereti műveltségünkhöz is jó lenne. Az ajándékba kapott két kiadványt azóta is folyamatosan olvasgatom, és jelölöm benne, hogy, ha majd valahonnan kapok pénzt beszerzésre, mely könyveket veszem meg. Illetve addig is az *Új könyvek* leírásából kiindulva milyen könyvajánlót tudnék összeállítani diákjaimnak. Olvasást népszerűsítő foglalkozást is kitaláltam már a kiadványhoz. Diákjai készítenek majd válogatást a recenziók alapján. Ebből számomra is kiderül, mit is olvasnak szívesen. Esetleg hasonló recenziókat is megtanulunk készíteni az általuk olvasott könyvekről, majd összeállítjuk az MKKK-t, ami nem más, mint a „Mi Kedvenc Könyveink Kiadvány”.

Szintén jó ötletet adott a Mongúz Kft. kabala mongúza, akit csak akkor vihettünk haza, ha a későbbiekben a figurával készítünk egy-egy fotót (pl. Mongi dolgozik, Mongi nyaral stb.) és feltöltjük a Qulto oldalára. Kitaláltam, hogy az iskolai könyvtárunknak is legyen saját figurája, aki mindenféle tevékenységet végez, amit le is fotózunk. Ennek megalkotása, elkészítése felöllelheti az egész tanévet, aztán jöhet a szelfizés és a megosztás a figurával

A vándorgyűlés további programjai a szakmaiságon túl a művelődésre, kikapcsolódásra fókuszáltak. A szervezők több városukat és a környéket bemutató programot, ismerkedési estet, egész napos kirándulást szerveztek. Ezekről már csak hírből hallottam, mert nem vettem részt rajtuk, de az egyöntetű vélemény a sokszínűségről, jól szervezettségről számolt be. Szakmailag, lelkiileg feltöltődve, kapcsolatrendszerünket felfrissítve térhettünk haza. Köszönet a szervezőknek!²

Jegyzetek

1. http://mke.info.hu/wp-content/uploads/2010/10/Emlekerem_Szakmari_Klara_2016.pdf
2. További információk elérhetőek a KTE honlapján: <http://www.ktep.hu/MKEvandgy2016>

Jáki László

Szárnypróbálgatások

Egy szombathelyi diáklap közel 100 éve

A különböző diáktársaságok, önképzőkörök, valamint azok írásos anyagai, a diáklapok a XVIII. század végéig nyúlnak vissza. Kezdetben a nyelvművelés, önképzés céljait szolgáló diáktársaságok általában a „társaság” elnevezését használták, később, mivel a társaságok elsősorban az iskolai tananyag kiegészítését önképzéssel biztosították, általánossá vált az önképzőkör elnevezés.

Az első kezdeményezés Sopronhoz kötődik, ahol a középpontban az anyanyelv, a hazai irodalom ápolása állt.¹ A kezdeményezés hamar követőkre talált. A reformkori középiskolákban sorra nyíltak meg különböző elnevezéssel, de lényegében azonos célkitűzésekkel működő diákkörök, társaságok.

A szabadságharc leverése után a középiskolák szervezetében gyökeres változás állt be. 1849-ben a bécsi udvar az egységesítés szellemében rendeletet adott ki, amely szabályozta a középiskolák működési rendjét. A birodalomban most már egységes szervezeti formában működtek a nyolc osztályos gimnáziumok, és ebben többek között szabályozták az önképzőkörök működését is.²

Szombathelyen egy középiskola felállításának terve 1760-ban merült fel. A terv szerint a 3 osztályos kisgimnáziumban tanárokról a ferences rend gondoskodott, az épületet a győri püspök biztosította. Később a premontrei rend vette át az iskola vezetését, akik magas színvonalon, vallásos, hazafias szellemben oktatták az ifjúságot.³

Írásunk szempontjából jelentős tény, hogy *Bünitcz Lajos* (1790-1871) tanár, iskolaigazgató, nyelvész, püspök ekkor alapította a *Szombathelyi Magyar Társaságot*, ezt azonban 1836-ban a bécsi hatóságok feloszlatták.⁴ Bizonyos értelemben ennek folytatásának tekinthetjük a Premontrei Gimnáziumban az 1855/56. tanévben felmerült tervet, hogy az Önképzőegyletben a felsőbb osztályos tanulók által készült értékesebb irodalmi munkákat évről évre összegyűjtsék és kiadják *Bimbófüzér* címen.⁵ A folyóiratnak is tekinthető gyűjtemény első száma 1856-ban készült el. Az alapító kezdeményező a rendkívül sokol-

dalú és aktív *Simon Vince* irodalomtanár volt.⁶ Az első számot zöld selyem díszkötésben irodalomtanárunknak, Simon Vincének, a kezdeményezés támogatójának ajánlották:

„Tisztelet és hálás megemlékezés jeléül ajánlva Főtisztelendő Simon Vincze úrnak, a premontrei rend érdemdús kanonokjának az ifjúságtól.”

Simon kanonok úr, aki ismert volt kezdeményező készségéről, kézírásban válaszolt a diákoknak:

A főgymnasiumi ifjúság iránti szíves vonzalmam megörökítéséül utánzat és ébresztés végett ajánlom az intézet könyvtárának.

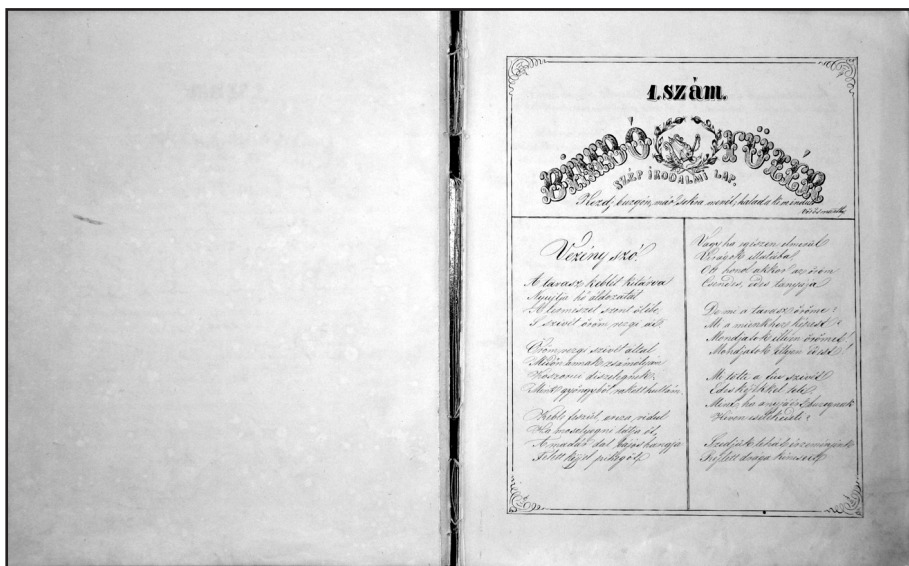
Simon Vincze premontrei áldor. Szombathely, Aug. 20-án 1856.

A díszesen keretezett címlapon egy Vörösmartytól vett idézet állt:

„Kezdj buzgón, már sokra menél; halad, aki megindult.”

A kezdeményezés nem volt szokatlan, hiszen, mint említettük, az önképzőkori diáklapok kiadása már a reformkorban, de különösen az 1850-es 1860-as évektől általános volt. Ami viszont eltért a szokásostól, hogy amíg a diáklapok többsége pár év után megszűnt, addig a *Bimbófüzér* 1856-tól az iskola államosításáig, több-kevesebb rendszerességgel 1949-ig megjelent.⁷ Aligha kétséges, hogy ebben döntő szerepe volt az iskolafenntartó premontrei szerzetesrendnek, illetve a mindenkori iskolavezetésnek.

A *Bimbófüzér* szerzői közül számos olyan nevet találunk, akik az iskolát elhagyva országos hírnévre tettek szert. Természetesen nem ismerjük a *Bimbófüzér* valamennyi szerzője életének alakulását, mégis bizonyosnak tartjuk, hogy az önképzőkör és annak diáklapja valamilyen nyomot hagyott életútjukon. A *Bimbófüzér*ben való publikálás és az életút során nyújtott teljesítmény között egyenes megfelelés nem kimutatható, de bizonyosnak tekintjük, hogy az irodalmi tárgyú publikálás hozzájárult a tanulók személyiségének alakulásához.

A Bimbófüzér első száma

A Bimbófűzér különleges értékei

Kutatásaink során több száz diáklapot ismertünk meg, de ezek között a *Bimbófűzér*nek egyik különleges értéke, hogy történelmi korszakokat átívelve alakította, formálta az iskolai színvonalát. Ennek megértéséhez tudnunk kell, hogy az évente összegyűjtött *Bimbófűzér*be azok a sikeres, elfogadott pályázatok kerültek be, melyeket a tanulók közül választott bírálók arra alkalmasnak tartottak. A bírálatok azért is figyelmet érdemelnek, mert az iskolai értesítők tanúsága szerint esetenként a bíráltak és a bírálók osztálytársak voltak. Bár a pályázatok titkosak voltak, nehéz elképzelni, hogy a tanulók ne tudtak volna egymás munkájáról. Források hiányában nem tudjuk, hogy ez mennyiben befolyásolta az osztálytársak további kapcsolatát. Az ebből származó konfliktusok, viták ugyanis – amennyiben azok tartalmi jellegűek voltak – értékesek is lehettek. Egy vitát ismerünk 1858/59-ből, amikor egy elbeszélő költeményt a hetedikes bírálók másként értékelték, mint a nyolcadikosok. (Zárójelben említjük meg, hogy sok mai magyartanár boldog lehetne, ha tanulói között ilyen jellegű viták folynának.) A kezdeti vitákat úgy kívánták elsimítani, hogy a szerkesztőbizottságba a VII. és a VIII. osztály két-két tagját delegálták.

Az elfogadott pályázatok száma természetesen évenként változott. Példaként említjük, hogy az 1903/4. tanévben 295 pályázat érkezett be, s ebből csak 168-at fogadtak el. Voltak olyan tanulók, akik egy tanévben több pályázatot is benyújtottak. Ismerve a pályázatok színvonalát, ez komoly felkészülést igényelt. De még az elutasított pályázatok bírálatára is jelentős szellemi munkát követelt. Fontos megjegyezni, hogy a bírálatok nemcsak egyszerű értékelést jelentettek – mint például az iskolai dolgozatok tanári osztályzatai –, hanem esetenként részletes elemzéssel, kritikai megjegyzésekkel is jártak. Az elfogadott pályázatok általában pénzjutalomban részesültek. Ennek fedezetét különböző személyek és intézmények biztosították. Kis túlzással annak megállapítását is megkockáztatjuk, hogy a pályázati rendszer egy olyan sajátos szellemi műhely volt, mely száz év alatt több száz diák képességeinek kibontakozását segítette.

A fentiek alátámasztására példaként címeket, részleteket közlünk pályázatokból és bemutatunk néhány bírálatot is.

1. KAFFEHR László 8. o. t.: Kossuth-kultusz. Szónoki beszéd

A meteor feltűnik az égen, fényes ívet ír le, azután lehanyatlík; ragyogva születik, ragyogva múlik el; a lángész megjelenik közöttünk, glória fényben futja meg a rövid életpályáját; ragyogva jön s világosságot hagy maga után...

Vélemény: Leszámítva egyes fogyatékoságokat elfogadható.

1907. dec.15. Kiss Jenő 8. oszt. főjegyző.

2. DEMFLÉE Sándor 8. o. t.: Gyári iparunk fejletlenségének némely okairól

A régmúlt időkben az államok fegyverrel harcoltak egymás ellen a világversenyben, oly fegyverrel, melynek nyomán vér, pusztulás fakadt, ma azonban a küzdelem folyik az államok között, melynek célja az ipari fensőbbség kivívása érvényesülése az ipar s ennek terjesztője a világkereskedelem terén...

Vélemény: Leszámítva némely hibáját fejtegetései találók. A szocializmust illetőleg teljesen osztom a szerző véleményét. Elfogadom.

1908. máj. 20. Kiss Jenő főjegyző.

3. NAGY Ferenc 8. o. t.: *Hervadáskor...* (Részlet)

Akinél szebb nincsen, kinél szebb nem lehet,
Akinék orcája tündéri lehet,
Kinek két szemében üstökös-láng fényel –
Arra szállott alá az enyészet réme.

Ősz van – borongó ősz – hervad a természet –
Olyan fájón esik nézek e bús képet!
A szívem megremeg, ajakam felzokog –
Hervadó rózsámmal én is hervadok ...

Bírálat: Kedves, hangulatos kis költemény, látszik, hogy a szerző szíve mélyéről fakadt. Különösen szép a második versszak, melyben ügyesen rajzolja hervadó ősznek a természetért rajongó lélekre való hatását. Kár, hogy rímei némely helyt nem a legjobbak. E csekély hibát azonban feledtetik velünk mély érzése és szép gondolatai, amiért a művet elfogadom.

... Véghelyi Sándor VIII. o. t.

További példák a pályázati témák sokszínűségére:

- Luther Márton jelentősége a német irodalomban;
- A pályaválasztás fontosságáról;
- A vas szerepe az emberiség művelődése körül;
- Gyulai Pál élete és működése;
- Széchenyi szobránál. Szónoki beszéd;
- A hangya. Elbeszélés egy pap életéről és haláláról;
- A telegráfia történeti fejlődése és jelentősége;
- Vasvármegye madárvilága stb.

A fentiek előrebocsátása után bemutatunk néhány olyan „szerzőt”, akik számára a *Bimbófiú* csak indulást jelentett az országos szintű elismeréshez. Ezek között elsőként *Pável Ágostont*, a tudós nyelvészt, néprajzkutatót említjük, aki a vasvármegyei Vashidegkút (Cankova) községben 1886-ban született, kilenc gyerekes szegény vend családból.⁸ A földműveléssel is foglalkozó szabómester felismerte fia tehetségét, s vállalta fia középiskolai taníttatását. A szentgotthárdi középiskolába beiratkozott tehetséges fiatal tanulmányainak első éveit egy kortörténeti szempontból érdekes epizód zavarta meg. Apja evangélikus volt, így fiának is evangélikus hittanórákra kellett volna járni, de mivel az édesanya katolikus szellemben nevelte gyermekét, Ágoston megtagadta az evangélikus hittanórák látogatását. A középiskolában ez akkora konfliktust okozott, hogy a győri tankerületi Főigazgatóságtól a VKM-ig keresték a megoldás lehetőségét. A probléma végül megoldódott, és a jól tanuló fiatal a bizonytalanságok ellenére a 28 tagú osztályban az első helyen végzett. A tehetséges fiatal díjmentességben, ételmezési segélyben és könyvtartalomban is részesült.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy Ágoston életének ebben a szakaszában tanárának, osztályfőnökének is meghatározó szerepe volt. *Schmidt Győző* magyar-latin tanár a könyvtár őrje, a helyi *Szent-Gotthárd* című újságnak a szerkesztője volt. Bizonyosra vehető, hogy tanára és első osztályfőnöke hozzájárult Ágoston későbbi szerkesztő munkájához, s

az irodalom megszeretéséhez. Később, ugyancsak az említett újság szerkesztője, *Mathiasz Artúr* lett osztályfőnöke. A tehetséges fiatal aktivitását, kezdeményező-készségét jelzi, hogy az újság szerkesztésén kívül az iskola zenekarát és dalárdáját is ő szervezte. Ágoston a negyedik osztályban utolsó szentgotthárdi évében jeles rendüként az osztály legjobb tanulójaként vált meg az iskolától.

1901 és 1905 között a szombathelyi *Premontrei Gimnáziumban* tanult tovább. Az iskolában eltöltött négy év meghatározó volt Pável életében. A nyolcadikban a 33 tanulóból a két jeles rendű egyike lett. Az iskola magas követelményeire jellemző, hogy míg az ötödik osztályban a tanulók száma 56 volt, a létszám az érettségig 33-ra apadt. Pável iskolai elismertségét jelzi, hogy több alkalommal könyvjutalmat is kapott, és az utolsó évben jó tanulmányi eredményét egy arannyal is jutalmazták. Irodalmi érdeklődése szombathelyi tanulmányai során bontakozott ki, de nem hagyható figyelmen kívül, hogy, mint már említettük, Szentgotthárdon is két olyan tanára volt, akik felkeltették érdeklődését az irodalom iránt. Szombathelyen a kiválóan tanuló Ágoston természetesen tagja volt az önképzőköri és a *Bimbófüzér*-ben sorra jelentek meg írásai.

1903/4. tanévben hetedikos gimnazista korában több epigrammával, balladával, történelmi tárgyú elégiákkal, mesékkel, tanulmányokkal pályázott. Aktivitása, sokoldalúsága már életének ebben a szakában is az átlagosnál lényegesen nagyobb volt. Munkásságából több részletet is bemutatunk, mivel ezek bizonyítják Pável korai munkáinak színvonalát, szerzőjük érdeklődésének sokoldalúságát. Érdeklődést említettünk, mert a pályázatok színvonala sok esetben csak pusztá próbálkozás volt, de az érdeklődés a 16-18 éves fiatalok esetében éppúgy értékelendő, mint egy magasabb szintű teljesítmény.

Érettségi után, 1911-ben magyar-latín szakon szerzett tanári diplomát, majd 1913-ban doktorált. Tanári pályafutását Tordán kezdte meg, majd 1913-tól Dombóváron, 1920-tól egykori iskolájában, Szombathelyen tanított. Közéleti aktivitására jellemző, hogy 1924 és 1942 között Vas megye és Szombathely város Kultúregyesületének Könyvtárosa. 1941-től a szegedi Tisza István Tudományegyetem magántanára, ahol magántanítványa volt a gyengén tanuló *Szentgyörgyi Albert* is, aki hálásan emlékezett vissza Pávelre. Így írt róla: „A szekundák lassan eltűntek, bizonyítványom fokozatosan javult és vittem is valamire az életben. Hálás vagyok Pável tanár úrnak.”⁹

Pável Ágoston 17 éves korában írt epigrammái

1. Mohács

Miért oly borzasztó a menny szava, hogyha vihar dúl
Véráztatta Mohács pusztá vidéke fölött?
Mert a viharhangnál a kimúlt daliák s az Úristen
Zúg átkot rátok, korcs haza, korcs fiai.

2. A jó fegyvere

Hogy megvívassunk a gonosszal, az Isten ad erre
Két éles fegyvert, és ez: a hit és az erény.
E kettő, bármily forgó is légyen a sorsunk,
Hidd el, hogy mindig boldogságra vezet.

3. A tölgy

Bármily erős is a tölgy, leteríti a féreg idővel;
És az erős nemzet férge a visszavonás. –

Bíró Pál 8. osztályos tanuló bírálatában az elsőnél a *korcs* jelzőt, a másodiknál az *E kettő* kifejezést húzta alá pirossal, hozzátette: „Igen sok bennük a spondeus, de azért elég jók. Elfogadom.”¹⁰

Aesopusi mese

Egy oktondi gazda gyöngye fűzfát ültetett a terebélyes tölgyek közé azzal a reménységgel, hogy itt talán az is társaihoz hasonló nagyságot és kort ér el. A fűzfa mindjárt fölfuvalkodott és büszke hangon dicsekedve szólt a magas tölgyekhez: „Én is vagyok olyan becsű fa, mint ti, mivel a gazda méltónak talált arra, hogy közéték ültessen.” Erre a beszédre azonban megrázta koronáját egy vén tölgy s feleli: „Ne feledd el, hogy mocsárból jöttél ide. Ez neked nem való talaj. Itt nemcsak hogy nem fogsz tenyészni, hanem még el is csenevészedel, gyökereid nem sokára elszáradnak s magad is el fogsz korhadni.” Akik nem társaid, azok közé ne menj!

Feldmann Gyula bírálat:

„A fűzfa patakparton nő ugyan, de nem mocsárban. Jól utánozza az aesopusi mese hangját, előadása rövid és tömöt.”

Pável öt balladát közölt: *A végrendelet*, *A révész*, *A templomrabló*, *A zsupori*, *Az átok* címen.

Bíró Pál *A végrendelet* című balladáját szigorúan értékelte, így azt csak „buzdításul fogadta el.”

Zasagróczy Jenő *A zsupori* című népmondáról írt bírálatot:

„A ballada avatott kezű verselőre vall. A nehéz verssorok könnyű folyása, az ügyes, egyszerű előadás, a találó szavai külső tekintetben is értékessé teszik. Szerkezete talán az első rész némi elnyújtását nem tekintve, szintén sikerült – többi része azonban eleget tesz a ballada kellékeinek. Örömmel, dicsérettel fogadom a Bimbófüzetünkbe.”

Pável verseket is írt a *Bimbófüzérbe*. Ezek: *Mátra*, *Mobi puszta* és *Rákóczi szabadságharca*. Az ismeretlen bíráló a *Mobi pusztáról* írt versről bírálatában megjegyzi „Mély hazafiság költőiséggel szép harmóniában párosul.” A verseit bíráló Kikaker Ernő Pável világos előadásmódját, szabatos stílusát értékelte, mely „az írást élvezetessé teszi”.

A vallási értékek, a hazafiság, a hazaszeretet, a történelmi kérdések iránti fogékonyság legtöbb írásában megtalálható. Különösen vonatkozik ez nyolcadikos korában Rákóczi külpolitikájáról írt terjedelmes tanulmányára. Bírálója értékeli Pável mély hazaszeretetét, ami költőiséggel párosult.

Pável bírálói tevékenysége

Az önképzőkör rendjének megfelelően a nyolcadikos Pável bírálta a *Bajza vitáinak érdeme* című pályázatot. Az igen hiányosnak ítélt munkát szigorúan bírálta, de elfogadásra javasolta:

„Igen hiányos dolgozat! Magáról a tárgyról keveset, vagy éppen alig, de az irodalmi *** felemlíti, pedig hát azt mikor Bajza vitáinak érdemeiről szól. Dolgozatát úgy kezdi

mintha legalábbis egy 10 oldalas munkát akarna nyújtani s mire a 10 oldal lesorvad 1 oldalra, hát bizony ez kevés komoly tekintve, hogy a mit mond többé kevésbé avval a megjegyzéssel, hogy máskor tisztességesebben írjon.”

Elfogadom Pével Ágoston

Pévelhez hasonlóan az iskola önképzőkörének aktív tagja volt *Pehm (Mindszenty) József*, Magyarország későbbi hercegprímása, aki hetedikesként az önképzőkör tagja, majd nyolcadikosként annak könyvtárosa és a választott bíráló bizottság tagja is volt. Jellemző a pályázati rendszer komolyságára, hogy a bíráló bizottságnak irodalmi, klasszika-filológiai, történelmi-földrajzi és számtan-fizikai szekciója volt. Pehm József az irodalminak volt tagja. Az 1910/11. tanévben négy pályázata jelent meg a *Bimbófüzér*-ben, valamint további ötöt bírált.

Pehm József az önképzőköri tagsággal párhuzamosan a *Szent Ágoston Egyesület*nek is tagja volt, ahol nyolcadikos korában prefektusként és diákelnökként is tevékenykedett.¹² Aktivitására jellemző, hogy az 1912/13. tanévben 6 pályamunkával jelentkezett. Sikeres pályázatai a következők voltak:

1. Faji vonások a Rákóczi kor költészetében. Amennyiben a fiatal diák munkájának címét az ötvenes évek rosszindulatú szemléletével olvasnánk könnyű lenne a „faji vonások” kifejezésből rosszindulatú ideológiát kovácsolni, de a kifejezés több, mint száz évvel ezelőtt nemzetet és hazát jelentett. Az írás aktualitását II. Rákóczi 1906-os kassai újratemetése adta, melyben az érettségi előtt álló fiatal, nyilván tanulmányai és olvasmányai alapján meleg szavakkal emlékezett meg a fejedelemről. Elismeréssel írt a kurucukról, akiket „oroszlánoknak” nevezett, a labancokat „lompos” jelzővel illette. Pehm szerint a Habsburgok „alkotmányunkat akarták elrabolni, de a nemzet megemberelte magát. Az írás értékeli a magyarok hazaszeretetét, és állást foglal a hazatért Rákóczi mellett¹³. A bíráló dicsérettel fogadta el pályázatát. A pályázatban kifejtett gondolatok érdekes módon megjelennek Mindszentynek egy 1926-ban készült prédikáció vázlatában. E tény jelzi, hogy az önképzőköri munka még felnőttkorban is meghatározó lehetett.

2. Turnus az Aeneisben című pályázatában egy olyan mondat is található, melyben szinte előrevetíti saját életútját: „*Látjuk megtestesülni a fáradhatatlan, hajthatatlan embert, aki szembeállt ezer és ezer veszéllyel, szilaj erővel küzd olyan eszméért melyeket ki nem vívhat, de hisz bennük.*”

3. Az alkohol barátai című pályázata két vidám, humoros tanmese az alkohol káros hatásáról.¹⁴ Az elsőben egy kántort mutatott be, aki annyira mohón iszik, hogy véletlenül felhajt egy italba fulladt egeret és ettől úgy megundorodik, hogy antialkoholista lesz. A másik tanmese három cimboráról szól, akik karácsonykor az éjfélí mise helyett alkoholiszálnak, egy patakba esnek, majd szárítkozás közben megperzselődnek, amiért a falu népe előtt megszégyenülnek.

4. A Mária-kongregáció az ifúság életében című munkáját a bíráló kevésbé tartotta sikeresnek, mert szerinte a pályázó a témát nem kellő mélységben dolgozta fel.

Pehm József bírálati igényességet, odafigyelést tükröznek. A kisebb hibákat a margón jelölte, majd a végén a pályamunkát röviden értékelt és minősítette. Szabó Jánosnak *A*

mondai anyag költői feldolgozása című munkáját például így értékelte: „Kevés önállósággal megírt, világtörténelmi és irodalomtörténeti tankönyvekből összeszedett munka, mely értékét erősen csökkenti még egy súlyos évszámhiba, s még jókorábbi íráshiba. De azért szorgalmát méltányolva elfogadom.”

Bíró Jenőnek a *Gyulai Pál élete és működése* című értékezését dicsérettel fogadta el.

Pehm József önképzőköri és a *Bimbófüzér*ben megjelent sikereivel párhuzamosan kitűnő tanuló volt, csak fizikából volt jó osztályzata, minden másból jelesen érettségizett. Életrajzában írta, hogy „A gimnáziumban sokat tanultam és sokat olvastam.” Iskolájában kapott szellemisége, szüleinek szándéka, egyenes utat jelentett számára a papi pálya felé.

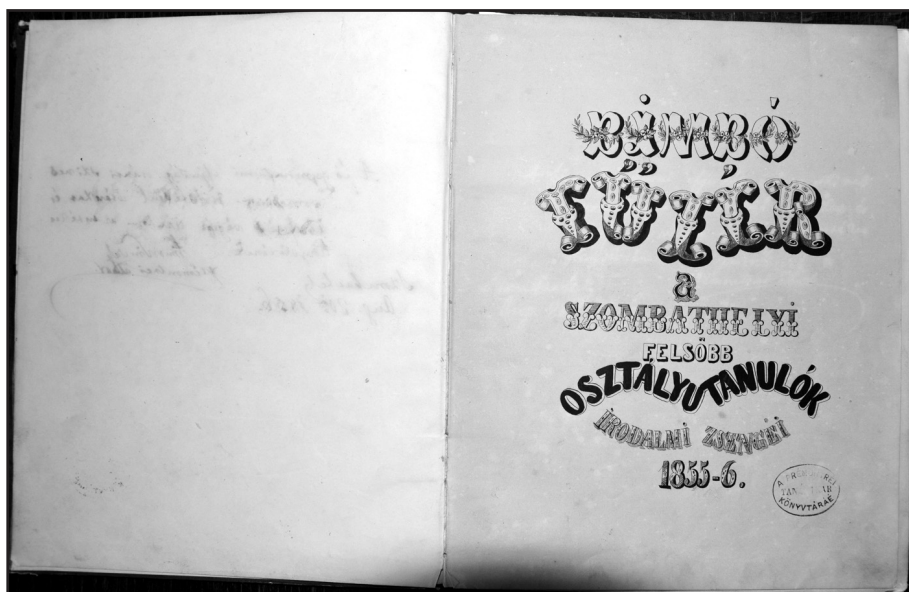
Írásunkban azt kívántuk bizonyítani, hogy szombathelyi Premontrei Gimnázium diáklapja a *Bimbófüzér* évtizedeken keresztül diákok százainak adott olyan útravalót, mely meghatározta vagy legalábbis hozzájárult személyiségük alakuláshoz. Az „útravaló” a szó legszorosabb értelmében szárnypróbálgatás volt, melyeket akkor sem szabad lebecsülni, ha nem vezettek megfogható, mérhető eredményekre. A pedagógiai eredmények nem, vagy nehezen mérhetőek (innen különbözik más tudományoktól) ezért a *Bimbófüzér*, s általában a diáklapok és önképzőkörök nyújtotta lehetőségek aligha lebecsülendők.¹⁵

Az iskolafenntartó rendnek, illetve iskolának különleges érdeme, hogy ellentétben más diáklapokkal, a történelem viharai ellenére a *Bimbófüzér* közel száz éven keresztül teljesítette küldetését. Megszűnésének ideje (1949!) nem vihar, hanem katasztrófa volt, nem csak a *Bimbófüzér*re, hanem a magyar iskolaügy egészére nézve.

Jegyzetek

1. A Soproni Magyar Társaság Kis János kezdeményezésére 1790-ben létesült. A Társaság elsődleges célja az ifjúság nyelvnevelése volt.
2. A szabadságharc leverése után a bécsi udvar 1849-ben szabályozta a birodalom középiskoláinak szervezeti rendjét.
3. A premontrei rendről és oktatási tevékenységéről lásd bővebben Stulmann Patrik: A premontreiek az iskolában. *Magyar Középkiskola*, 1932. 65.80. p., valamint Emlékkönyv Szent Norbert halálának 80 éves jubileumára. (1134-1934) Fejezetek a magyar premontreiek 800 éves múltjából. Gödöllő, 1934. 320 p.
4. Bitnitz Lajos (1790-1871) 1819-től a gimnázium magyar nyelv- és irodalom tanára nyelvészeti és sokoldalú tudományos munkásságának elismeréseként a MTA tagja volt. Tudományos publikációi a Tudományos Gyűjteményben, a Tudománytárban, a Közhasznú Ismeretek Tárában jelentek meg.
5. A *Bimbófüzér* példányai a premontrei rend szombathelyi könyvtárában találhatóak. Köszönettel tartozom Hantz Tamás atyának, hogy a kötetek átnézését lehetővé tette.
6. Simon Vince tanár, csornai prépost Keszthelyen, Veszprémben, Szombathelyen tanult, majd a Premontrei Gimnáziumban tanított. Tudományos munkásságának eredményeit a pozsonyi *Hírnökben*, a *Századokban*, a *Jelenkorban*, a *Világban* és a *Magyar Sajtóban* publikálta.
7. A diáklapok gyakori megszűnésének több oka is volt. A lapok kiadásának költségeit általában a diákok vagy alkalmi támogatók fedezték. A lapszerkesztés, a kiadás gondjai a felsőbb osztályos tanulókat terhelték, akik elhagyva az iskolát ritkán vállalták a további terhet.
8. Pável életéről lásd bővebben: Kuntár Lajos: Pável Ágoston diákévei. Szárnypróbálgatások Szombathelyen., Gadányi Károly: Az igazi tanár üzenete. Szombathely, 1911., Mukics Ferenc: Két nép hű fia. Bp. 1986., Pável diákévei. *Életünk*, 1976. 5-6. sz. Életrajzirói szerint Pável elsősorban tanárnak tartotta magát, de tanári tevékenysége mellett könyvtáros, író, műfordító, muzeológus és néprajzkutató is volt.

9. A Nobel-díjas Szentgyörgyi professzor Pável Ágoston tanítványa volt. *Vasvármegye*, 1941. febr. 19., valamint *Esti Kurír*, 1941. febr. 22.
10. Görög kifejezés: a spondeus hosszú szótagokból álló versláb az időmértékes verselésben.
11. Pehm 1940-ben belügyminisztériumi engedéllyel magyarosította nevét szülőföldje nyomán Mindszentyre.
12. Az egyházi iskolákban használt kifejezés; felügyelettel megbízott tanár vagy idősebb diák.
13. Érdekes, hogy a diák Pehm az iskola szellemének megfelelően pályázatában is kifejezésre juttatta Habsburg ellenességét. A prédikáció alapanyaga megjelent a *Nemzeti Újság*, 1926. ápr. 18-i számában.
14. Az 1910-es években az antialkoholizmus elleni küzdelem országos volt, de jellemző Pehm közéleti gondolkodására ennek a kérdésnek a felvetése.
15. A tehetség, képesség, iskolai teljesítmény összefüggéséről lásd bővebben Kornis Gyula: Jeles tanulók és jeles emberek. *Magyar Középiskola*, 1935. 161-164. p.

Bimbófüzér, a szombathelyi felsőbb osztályos diákok irodalmi zsegnéje

Bendéné Borsos Anikó

Lássuk az új könyveket!

Vetélkedő diákoknak – szülői a szülőknek

Az iskola könyvtárának rövid bemutatása

A püspökladányi Kálvin Téri Általános Iskola könyvtára 60 m². A kölcsönzőtér egyben az olvasóterem is. 6 tanulói asztal, 35 db szék, 3 tanulói és egy pedagógus számítógép áll rendelkezésre. Sajnos interaktív táblánk még nincs. DVD-lejátszó, hifitorony, videomagnó segítségével lehet lejátszani a nem hagyományos dokumentumokat. A könyvállomány kb. 10 ezer egység, ami nem tartalmazza a tartós tankönyveket. A tartós tankönyvek tárolását a földszinti és emeleti folyosók beépített szekrényeiben oldjuk meg. Folyóirat vásárlására nincs lehetőség, csupán a *Köznevelés*, valamint a *Mikkamakka* című folyóiratokat kapjuk meg.

A könyvek között sok az újnak mondható szakmai jellegű ismeretterjesztő irodalom, viszont a modern gyermek- és ifjúsági irodalom eléggé kevés. Fő feladatomnak tekintem azok nagymértékű beszerzését, hiszen az érdeklődés megvan rá. Ha ezek felől közelítünk a régebbiek felé, lehet, nagyobb sikerrel járunk.

Állománygyarapításra nagyon kevés pénz jut. Én ennek ellenére minden évben igyekszem bővíteni az állományt. Figyelem a pályázatokat, versenyek után szoktunk könyvkuponcra is kapni, valamint segítséget szoktam kérni iskolánk alapítványától és a tankerülettől is.

A pedagógus pályán immáron 19 éve dolgozom, ez az ötödik tanévem könyvtárostánárként. 1999-ben végeztem a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, Nyíregyházán magyar-német szakos tanárként, majd 2008-ban a debreceni Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár által szervezett tanfolyamon szereztem könyvtáros asszisztensi képesítést. Mivel gyermekkorom óta szeretek olvasni és közel éreztem magam a könyvtárak világához, úgy döntöttem, hogy elvállalom az iskolai könyvtár vezetését a nyugdíjba vonuló kolléganő utódként. Születési szabadságról visszatérve 2013-tól már ott folytattam a munkát.

Az iskolai könyvtárban rendszeresen tartok könyvtári ismereteket gyarapító könyvtári órákat. Befogadó tantárgyunk a magyar nyelv és irodalom. Az alsó tagozaton félévente 4 tanóra, kivétel az első osztály, ott csak a második félévben tartok könyvtári órákat, összesen 6-ot. Felső tagozaton pedig félévente 2 könyvtári órát tartok minden csoportban.

Néhány évvel ezelőtt bevezettem az osztálykönyvtárosi rendszert.¹ 3-8. évfolyamon minden osztályból 1-2 fő jön az évente kétszeri megbeszélésre. Ezeket általában az állománygyarapítás utánra szoktam időzíteni, így első kézből ők ismerhetik meg az újonnan beszerzett könyveket.

Az osztálykönyvtárosok feladata, hogy ajánlják osztálytársaiknak az új könyveket, és a tanteremben jól látható helyre kifüggeszék az új könyvek listáját. Ezen kívül hatékony segítséget jelentenek a tartós tankönyv kiadása és beszedése során is. Volt olyan év, amikor kirándulást szerveztem nekik a helyi nyomdába, ahol könyveket is nyomtatnak. A mostani programokról is ők segítenek tájékoztatni az osztályokat.

A diákoknak szervezett vetélkedő céljai, előzményei

Tanulóink eltérő szociokulturális háttérrel rendelkeznek, a családok szociális, anyagi és kulturális helyzete nagymértékben eltér egymástól. A tanórákon és azon túl megpróbáljuk segíteni a nehéz körülmények között élő tanulókat, de nagy hangsúlyt fektetünk a tehetséges tanulók fejlesztésére is. A könyvtár jó terepe a hátrányok kompenzálásának, legyen szó olvasmányokhoz, informatikai eszközökhöz való hozzáférésről, tantárgyi megsegítésről, esetleg egy jóízű, őszinte beszélgetésről a tanulókkal.

Alsó tagozaton csoportosan jönnek kölcsönözni a tanítókkal a gyerekek, felsőben önállóan. Korábban az alsó tagozatosoknál az ismeretterjesztő irodalom volt a népszerűbb, mára a szépirodalom egyre közkedveltebb. A felsőben a kölcsönzések száma enyhén emelkedett, ott inkább a szépirodalom, a kötelező olvasmányok voltak népszerűek, mára az modern ifjúsági irodalmat keresik.

A programmal céлом volt minél szélesebb körben megismertetni a tanulókat az új könyvekkel. Erősíteni kell bennük, hogy a könyvtár értékeket közvetít, ami közkinccs. Ha a gyerek rendszeresen jár könyvtárba, megtanulja, hogy ott hasznos tudás van összegyűjtve. Ha sikerül megszólítani, becsalogatni a holnap olvasóit, akkor már tettünk valamit az olvasóvá nevelés területén. A vetélkedő ezt a célt is szolgálta. Olyan tevékenységgel kapcsoltam össze a könyvek bemutatását, amit szívesen végeznek és amiben sikerélményük van (a számítógép, okostelefon használata nem életidegen tőlük.)

A vetélkedő

Előkészítésként megkértem informatikatanár kollégámat, hogy informatika órán ismertesse meg a tanulókat a QR-kód használatával. Eddig nem ismerték, a verseny kapcsán minden osztály megismerkedett a használatával, szerepével.

Első körben egy játékos keresésre hívtam meg minden osztályból egy-egy 4 fős csapatot. Annyi volt a verseny meghirdetésekor a kötelezettség az osztályok felé, hogy legalább 4 fő jöjjön, és lehetőleg legyen ott az osztálykönyvtáros is. Az osztályfőnökök változatos módszerekkel válogatták össze a csapatokat az önkéntes alaptól az egyenletes leterheltséget figyelembe véve.

A iskolánk diákjai körében mindig népszerű az olyan feladat, amelyik keresést tartalmaz. Népmese napján például mesei tárgyakat rejtettünk el a felsős épület sok pontján, azokat kellett összegyűjteni. A végén kihirdettük a legtöbbet összegyűjtő gyermek nevét. Érdekes, vonzó ez a feladattípus számukra, azért döntöttem emellett, mert a QR-kód újszerű volt számukra, és nem csupán szimpla felkutatást jelentett, hanem azt le is kellett olvasni, dokumentálni is kellett, amit szívesen végzett kicsi-nagy gyerek. Többszörösen megmozgatta őket.

Bevezetésképpen elmondtam, hogy milyen nagy öröm érte iskolánkat, hogy nyert a pályázatunk, és 50 új könyvvel gyarapodott az iskolai könyvtár állománya.² Azzal is tisztában vannak a gyerekek, hogy nem sok lehetőségünk szokott lenni új könyvek vásárlására, de azt is tudják, hogy törekszem minden évben új könyveket beszerezni. Az ünnepi iskolagyűlésen mindenki értesült a nyertes pályázat hírérl.

Feladatok

A két feladatra egymás után került sor. Először a QR-kódokat keresték, majd a szöveget olvasták le. A helyszín is a könyvtár volt, igazi könyves környezet.

A játékos vetélkedő végén minden csapat emléklapot és csokoládét kapott, helyezéseket nem hirdettem, csak a leggyorsabban végzett csapatot emeltem ki. A gyerekek nagy lelkesedéssel végezték a QR-kódok keresését, magabiztosan olvasták le azokat és szívesen forgatták az új könyveket.

Kiegészítő feladat lehet, ha fokozni szeretnénk az olvasás népszerűsítését: A kódok leolvasása után minden csapat válasszon ki egy könyvet, és indokolja meg miért arra a könyvre esett a választása. Ajánlja a többieknek. (Mi azért olvasnánk el a könyvet, mert...)

A diákok munka közben

1. QR-kódvadászat

10 könyv valamilyen adatát QR-kódba³ (Fegyverneki, 2016) rejtettem el az iskola 10 különböző pontján. A gyerekeknek le kell olvasni a QR-kódokat és egy összesítő lapon (1. mell.) beírni a könyvek szerzőjét és címét. Van olyan QR-kód, amibe csak ISBN-számot írtam, ez további azonosításra szorul. Erre a könyvtári számítógépeken van lehetőségük a gyerekeknek. Szeretem felhívni a gyerekek figyelmét minden lényeges dologra. Szerintem, ha nyitott szemmel lapozgatnak egy könyvet, sok információt meg lehet belőle tudni az adott könyvről. Az ISBN-szám is ilyen, ami azonosítja a könyv pontos kiadását is, ha rákeresünk az interneten. Fontos adata a könyveknek. Többek között azért is, mert az internetes keresőbe beütve akár meg is jeleníti a könyvet. A gyerek, aki az informatika világában él nap mint nap, szívesen megnézi, tényleg az adott könyvé-e az ISBN-szám.

A táblázatba való beírásakor jelölniük kell azt is, hogy szépirodalmi vagy ismeretterjesztő könyvet rejtenek a QR-kódok. Ennek a részfeladatnak célja, hogy a könyvtárban otthonosan mozogjon, mindent ott keressen, ahol annak helye van. Fontos, hogy a megszerzett könyvtári ismeretek alapján magabiztosan be tudja sorolni a két nagy csoport valamelyikébe a könyveket. Ez elengedhetetlen, ahhoz hogy a polcokon megtalálja.

A feladat kiegészíthető további részfeladatokkal, például egy skálán jelölje, mennyire érdekli az eddig megtudottak alapján. Ebből egyfajta igény, olvasói érdeklődés is lemérhető.

2. Szófelhő

A másik adag könyvcímet WordArt segítségével egy szófelhőbe rendeztem, belerejtve a szerzők közül néhányat. Itt is az a feladat, hogy összepárosítsák a gyerekek a szerzőket és címeiket, de itt már a kezükbe is veszik a könyveket, abból dolgoznak. Meg is kell jelölni, hogy az adott könyvet milyen korosztálynak ajánlják. Az adatok pontos felvételére hívjuk fel a figyelmet!

Szülők Akadémiája

Minden évben havonta egy alkalommal *Lurkó-Kuckó* című iskolába hívó rendezvényeken vesznek részt a leendő elsősök szülei, természetesen a gyerekekkel együtt. A *Lurkó-Kuckó* rendezvénysorozat célja – a leendő tanítókkal való személyes találkozáson túlmenően –, hogy megismerjék az iskolai élet minden fontos helyszínét is pl. a tantermet, tornatermet, ebédlőt és az iskolai könyvtárat. Az első alkalmak egyikén helyszín is volt az iskolai könyvtár, itt már röviden bemutatkoztam nekik. Szeptemberben így már sokkal otthonosabban mozognak a gyerekek az iskolában.

A rendezvénysorozat egyik eleme a *Szülők Akadémiája*, ahol hasznos tanácsokat kapnak a leendő elsősök szülei a tanítótól, fejlesztő pedagógusoktól, különböző szakemberektől a zökkenőmentes óvoda-iskola átmenet biztosításához. Az idei *Szülők Akadémiájára* kollegáim a Tessloff Babilon Kiadótól megnyert könyvek közül a kicsiknek szólókat vitték be, s az igazgatónő be is mutatta azokat, majd a szülők a gyerekekkel együtt ismerkedtek a könyvtár újonnan állományba vett könyveivel.

Könyvnevezetés a Szülők Akadémiáján

Mellékletek

1. melléklet

A Kortárs olvasnivalót az iskolai könyvtárakba!

Játékos ismerkedés az iskolai könyvtár újonnan megnyert könyveivel. Felső tagozatos feladatlap

Az iskola területén QR-kódokat rejtettem el, összesen 10 darabot.

- A csapat feladata, hogy megkeressétek ezeket a kódokat és olvassátok le,
- majd az abban rejlő könyvcímeket és szerzőket írjátok be az alábbi táblázatba.
- Ezen kívül döntsétek el, hogy szépirodalmi vagy ismeretterjesztő könyvről van-e szó!

Figyelem! Van a kódok között olyan, amely nem címet és szerzőt, hanem egy ISBN-számot, azaz az adott könyvhöz tartozó egyedi azonosítót tartalmaz. Az további internetes kereséssel könnyedén megfejthető.

ISBN = International Standard Book Number = nemzetközi szabványos könyvazonosító szám

QR sorszama	Szerző	Cím	szépir./ismeretterj.

2. feladat

14 könyv címét és néhány szerző nevét szófelhőbe rendeztem. Keressétek meg a könyvek címét, szerzőjét, valamint döntsétek el a könyvekbe való betekintés után, hogy milyen korosztálynak ajánljátok azokat!

Többszemszögű könyvajánló Piret Raud Tóbiás és a 2/b. című könyvéhez¹

1. Az iskolai könyvtáros szemszöge

A Pongrác Kiadó egy kortárs irodalmi művével ismertetlek meg benneteket. A könyv szerzője *Piret Raud*, aki egyike a legnépszerűbb észtl gyermekkönyvíróknak, az illusztrátor *Hillar Mets*, aki szintén elismert alkotó Észtlországban, a kötet címe pedig: Tóbiás és a 2/b.

Egy író familia

Piret Raud 1971-ben született Tallinnban, Észtlország fővárosában. Írói tehetségéért nem kellett messzire mennie, hiszen az egész családja írással foglalkozik. Édesanyja *Aino Pervik* gyermekkönyvíró és számos magyar kötet észtl fordítója: pl. Janikovszky Éva, Mikszáth Kálmán, Mándy Iván műveit is ő fordította észtlre. Édesapja *Eno Raud* szintén író, nevéhez a következő művek fűződnek: *A repülő csészéaljak története*, *Mobaszakállék újabb kalandjai*. Az előbbi könyvtárunk polcán is megtalálható a kortárs gyermekirodalmi művek között. Testvérei, *Rein Raud* író és japanológus, és *Mihkel Raud* zenész, író, a családban tehát mindenki írásra adta a fejét.

Piret a Tallinni Művészeti Egyetem grafika szakán végzett. Egy ideig a legnevesebb észtl gyerekfolyóirat, a *Täbeke* (Kiscsillag) főszerkesztője volt. 1999 óta szabadfoglalkozású író, illusztrátor. Rengeteg kötetet az ő grafikai díszítenek, s ezeket különböző elismerésekkel jutalmazták pl. 2009-ben *Az év legszebb gyerekkönyve*-díjjal. Többnyire saját maga által illusztrált könyvei közül többet lefordítottak már angolra, németre, oroszra, franciára, japánra, litvánra, spanyolra, lettre. Astrid Lindgren-emlékdíjra jelölték 2014-ben.

Habár nagy nemzetközi sikerről nem beszélhetünk a Tóbiás és a 2/b kapcsán, mivel a magyaron kívül eddig csak lett nyelven jelent meg, mégis örömteli Tóbiásék megjelenése a hazai piacon, hiszen gyerekekről gyerekeknek szól.

Az osztály

A könyv elején megismerkedhetünk a 2/b összes tanulóival. Az osztály közösségét 14 fiú és 14 lány alkotja. Az összes lánynak hosszú a haja, hetük nevében szerepel az Anna szó, ezért eleinte őket nehéz volt megkülönböztetni egymástól.

A 2/b semmiben sem különbözik egy valódi osztálytól. A gyerekek nagyon összetartóak, néha ugyan klikkesednek, de ha kell, mindig kiállnak egymásért, a közös célokért. A szereplők, élükön Tóbiással, egytől egyig nagyon barátságos karakterek. A pedagógusok vicces neveket kaptak, de ők is szerethető egyéniségek, őket is a közös cél, a helyes megoldások megteremtése vezérli, segítőkészek, s mindig a realitások talaján maradnak.

Nagyon jó az osztályközösség, a csínytevésekben is egy emberként vesznek részt, amikor a versenyre szánt káposztát megeszik, vagy amikor Uku Röfi malacát megmentik attól, hogy karácsonyi lakoma legyen belőle. Ugyanakkor ki is állnak egymás mellett, amikor a farsangon kiderült, hogy Villunak nincs jelmeze, mert hiányzott. Mindenki adott neki a saját öltözékéből egy-egy kiegészítőt, így végül ő lett a jelmezverseny és a vele járó ajándékutalvány nyertese. Nyereményéből pedig az egész osztályt megajándékozta vicces fejeket ábrázoló lufikkal.

A diákok sok vicces kalandot élnek át együtt, még ha a dolgok nem is mindig úgy végződnek, ahogyan azt előre eltervezték, végül minden helyzetet megoldanak.

A könyv működik

A fejezetek mind-mind kedves, aranyos, humoros, teljesen hétköznapi történetek. A bennük lévő események megtörténhetnek a valóságban is. Éppen ezért magával ragadóak és a legtöbb esetben nagyon tanulságosak is. A történetek terjedelmileg nem túl hosszúak, és nem is függenek szorosan össze.

Az illusztrációk hűen kísérik és tükrözik az eseményeket, azonban a karakterek megformázása kissé morbidra sikeredett pl. Círóka, Cecillia tanárnő eléggé mogorvának tűnik a borítóképen, pedig a róla szóló fejezetben kiderül, hogy Ő is érző szívet takar. A szerző szeretetteljes humorral mutatja be az észet iskolások mindennapjait, ahol a bájos, vidám történetekben akár a gyerekek, akár a felnőttek magukra ismerhetnek. Kellemes kikapcsolódást nyújt a könyv. Jó szívvel ajánlom 1-2.évfolyamos kis diákoknak, fiúknak, lányoknak egyaránt. Abszolút helye van a kortárs gyermekirodalmi művek között!

Kovácsné Diós Emese

2. Egy tanuló szemszöge

Ez a könyv nagyon tetszett nekem, mert eléggé vicces. Sok hasonlóság van a történetben, ami velem is van. 8 éves vagyok én is, szintén a 2/b-be járok, és az én padtársam is Erik, ráadásul még szemüveges is, mint a könyvbéli szereplő. A kedvenc részem az osztálykirándulás volt. Nagyon jól le vannak írva a történetek, olvasás közben mindig el tudtam képzelni a helyszíneket és a szereplőket is.

Vass Réka

3. Egy szülő szemszöge

Nagyon aranyos kis regény, szépen felépítve a tanév mentén. Jó leírásokkal, részleteken, akár az osztálynévsort is össze lehet állítani a könyv alapján. A humora is egészen jó, felnőttként is többször megnevettetett. Igazán élvezhető volt, a gyermekem rengeteg hasonlóságot felfedezett magában és a történetben, ezért nagyon könnyen bele tudta magát érezni a történetbe. A könyv mérete megfelelő, a betűméret és a fejezetek hosszú-

sága szintén. Egy valami volt számomra negatívum, az illusztráció. Szerintem kedvesebb figurák illettek volna a lapokra és a borítóra is. Olvastam volna még tovább!

Vassné Oroszfi Anita

4. A tanító szemszöge

Nagyon tetszett a könyv. Humoros, olvasmányos gyerekbarát történeteket mutat be. Nyelvezete a gyermekek számára könnyen olvasható, érthető.

Minden kis történetnek nevelő célzatú tanulsága van. Olyan mindennapi szituációkon keresztül láttatja a világot, melyet a gyerekek maguk is átélnek. Rávilágít olyan fontos kérdésekre, mint a különbözőségek elfogadása, a tolerancia, az összetartozás érzése. Pedagógiai értelemben is nagyon hasznos, hiszen a törtéteken keresztül szélesíti, alakítja a gyermekek világnézetét, látásmódját. A fejezetek cselekménye folyamatosan fenntartja az olvasó figyelmét, nem válik unalmassá. A humor, az irónia végig jelen van, ezért nagyon szerethető a könyv.

A történetek a mai kor gyerekének szólnak, ezért sokszor akár úgy is érezhetik, hogy ez velük is megtörténhetne, vagy már át is éltek hasonló szituációkat.

Jó szívvel ajánlom a könyvet gyerekeknek, felnőttek egyaránt! Pedagógusként egy-egy történetet magam is szívesen megismertetek a gyerekekkel, akár az olvasás óra keretében.

Pásztorné Pálfı Judit

Raud, Piret: Tóbiás és a 2/b. Budapest, Pongrác Kiadó, 2014. 110 p.

Minárik Katalin

Tóbiás mint közös olvasmány

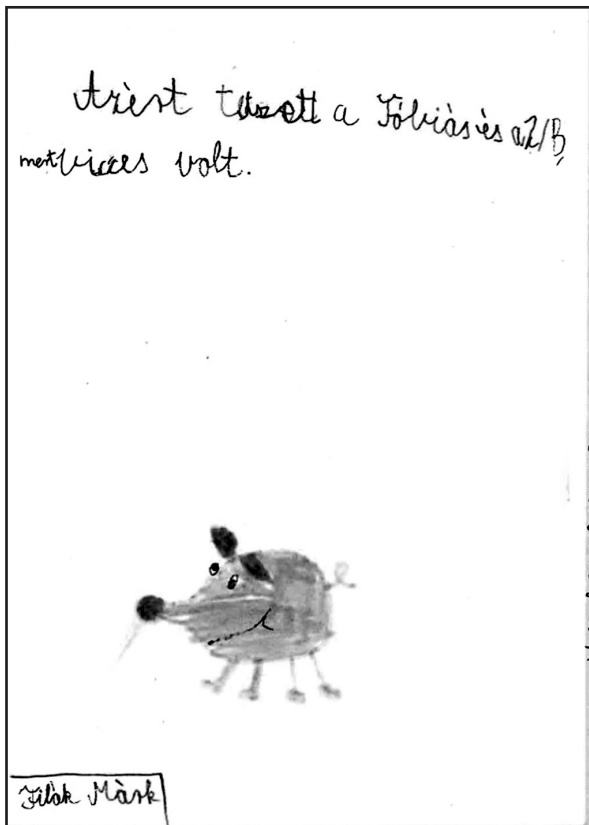
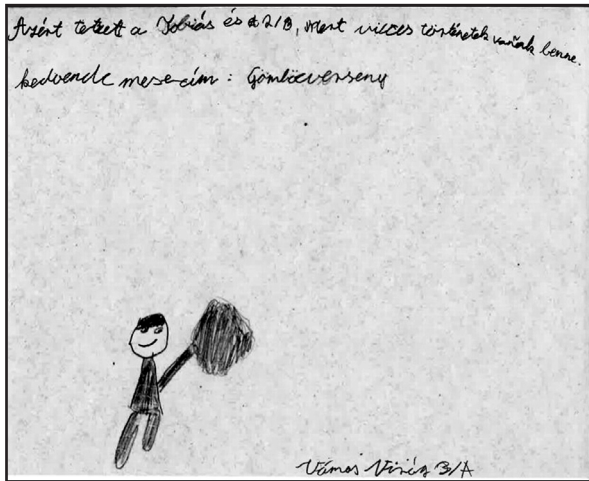
Ezt a könyvet a 3. a. osztály napközis tanítónője közös délutáni olvasásra kölcsönözte ki a diákoknak. Akkora sikere volt, hogy a folyosón megállítottak a gyerekek, és lelkesen mesélték, milyen jó könyvet olvasnak együtt, mennyire tetszik nekik.

A Tóbiás nagy siker a gyerekek körében

A tanítónő a közös olvasást nemcsak az olvasási készség fejlesztése miatt érezte fontosnak, hanem a közös élmény közösségfejlesztő hatása miatt is. Őt is elbűvölte a regény, a humora, a vagánysága miatt, no meg azért is, mert hasonló korú gyerekekről szól, mint az ő harmadikosai. Pont ennek a korosztálynak a mindennapjairól. Elmondása szerint az illusztrációk is sikert arattak a gyerekek körében. Egy-egy rész elolvasását követően jókedvű beszélgetések alakultak ki az elolvasottak kapcsán.

Megkértem a kollégánót, hogy a gyerekekkel fogalmaztassa meg egy rajzos munkában, miért tetszik nekik a regény, illetve rajzolják le, eddig melyik részlete tetszett nekik a legjobban. Mellékelem néhányuk rajzos választát.

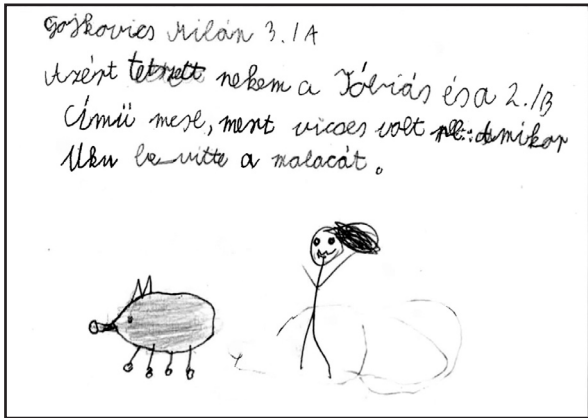

Jóbiás és a 2./b. Itt a rész volt a végül,
amikor apák nagyja volt.

Gorkovics Milán 3.1A

Úgytéttem nekem a Jóbiás és a 2./B
Című mese, mert vicces volt ~~pl.:~~ amikor
Nem le vitte a malacát.

Jóbiás és a 2/b
Nekem (az) tetszett, hogy az apák nagyja tette

Jegyzet

1. A könyvajánló az OPKM Kortárs olvasnivalót az iskolai könyvtárakba! 2018 című pályázata keretében készültek. Elérhetőek: <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=620&chapter=341>